

LNB PRESES APSKATS
07-05-2021

Sagatavoja:
INFORMĀCIJAS PAKALPOJUMU UN SBA NODAĻA
UZZIŅU UN INFORMĀCIJAS CENTRS

Latvijas Dizaina gada balvas 2021 nominanti

Digitālā dizaina kategorija

Skrinings.lv – digitāla platforma personalizēto krūts vēža risku izzināšanai, profilakses veicināšanai un sabiedrības proaktīvai iesaistei pētniecības aktivitātēs (SIA Longenesis. Autors: Linda Seibe. Digitālā rika izstrāde (programmēšanas darbi): Zlata Potiļicina, Uģis Bērziņš, Arnolds Bogdanovs); Grund [Prologs] (Autors: Olafs Ošs. Komanda: Olafs Ošs, Nikola Uzelac, Ed Watkins); Laimas šokolādes muzeja vizitkartes lapa, biļešu iegādes sistēma un muzeju suveniru e-veikals (SIA Brandbox Digital. Autors: Kristaps Birmanis, Solvita Mariota. Komanda: Kristaps Birmanis, Solvita Mariota, Guntis Sulcs, Dzintars Magons, Aivis Mežals, Aija Joma); Digitālā terapijas lietotne Vigo (nominanta kandidāts) (Autors: SIA Vigo Health. Komanda: Līga Svempe (produkta vadība), Edijs Bogomolovs (dizains)).

Grafikas dizaina kategorija

Stories in Sounds (NORD ID Riga. Autors: Maija Rozenfelde. Komanda: Anda Beitāne, Annija Bičule, Gunda Mīkelsone, Maija Rozenfelde, Arturs Kondrats, Amanda Zaeska); Grafiskā identitāte Gaujas stāvo krastu Sajūtu parkam (Autors: Kristīne Bērziņa. Komanda: kvalifikācijas darba vadītāja – Krista Jūlija Kreišmane); Psihiskās veselības izglītības komunikācijas kampaņa Viss ir Norm.a (Veselības ministrija/

SIA Rozenbauma un māsas.

Autors: kampaņas koncepta un satura autore Marta Krivade un Una Rozenbauma, mākslinieks – Svens Neilands); Galda spēle Meža vidū (Autors: dizaina studija Teika. Komanda: Eltons Kūns (koncepts un dizains), Maija Kalēja (projektu vadība)); Rīgas 64. vidusskolas grafiskā identitāte (Autors: Māris Bičkovs, Bright Vecākais grafiskais dizainers. Komanda: Zane Šneidere, Māris Bičkovs, Kārlis Luste, Līga Gulbe, Oskars Kļaviņš); Valmiermuižas seno iesalu alus iepakojums (nominanta kandidāts) (Autors: Asketic).

Pakalpojumu, politiku un stratēģiju dizains

Viss ir norm.a (Veselības ministrija/SIA Rozenbauma un māsas. Autors: kampaņas koncepta un satura autore Marta Krivade un Una Rozenbauma, mākslinieks – Svens Neilands); Eksperiments Metropole 3.0 – Tet pāreja uz hibrīddarba modeli (SIA Tet. Autors: Māris Bičkovs, Bright Vecākais grafiskais dizainers. Komanda: Zane Šneidere, Māris Bičkovs, Kārlis Luste, Līga Gulbe, Oskars Kļaviņš); Drosmes māja (SIA Rozenbauma un māsas. Autors: dizaina idejas autore Una Rozenbauma, dizaina autore Marta Bula); Circle K darbinieku apmācības (Cube. Autors: Līga Rolava, Ieva Ozola, Edgars Kuzmins, Mārcis Miķelsons-Germs, Agnis Čaurs,

Eduards Balodis, Jauda).

Produktu dizaina kategorija

Knop knop – miksta filca radošuma komplekti (SIA Good make. Autors: Rodions Zeņevičs. Komanda: Olga Litvinova); Elpo plantbots (Autors: Elpo. Komanda: Kārlis-inženieris, Krišs-funkc. dizainers, Buka-gaiša kvalitāte, Alise-augu fiziologs, Lolita-CEO); HappyMoon transformējamās trepītes bērniem (HappyMoon. Autors: Aleksejs Golovņovs. Komanda: realizācijas posmos piedalās aptuveni 20 darbinieku); Saules šūna (Autors: Dāvids Gruznovs. Komanda: kvalifikācijas darba vadītāja Lāsma Bringina); Choppy – bērnu koka līdzsvara ritenītis (SIA Stum. Autors: Aldis Blicsons. Komanda: Toms Grinbergs, Gatis Grandāns, Gints Rudzītis, RTU Design factory); corner SkY (RK Alloy. Autors: Kaspars Pūrmālis); MB kolekcija (MINT Furniture. Autors: Jānis Rauza. Komanda: MINT Furniture); Thatday mēnešreizu apakšveļa (nominanta kandidāts) (SIA Thatday. Autors: Kintija Anna Bērkalne, Līga Rīga).

Vides un interjera dizains

Ghost Train (Sudraba Arhitektūra. Autors: Reinis Liepins, Ilze Liepina, Martins Ostanevics, Ainars Plankajs, Ieva Landmane, Jurgis Prikulis, Arvis Sprogis. Komanda: Sudraba Arhitektura / Netra / Pillar).

Papildinātās realitātes ekspozīcija Jaunaucē pili (Autors: Elina Leiba-Lipsne. Komanda: SIA Overlay, biedrības Mēs – Jaunaucei valdes priekšsēdētāja Inguna Balcerē, dr. arch. Andra Ulme); Pinumu paviljons (SIA DJA. Autors: Didzis Jaunzems, Ksenia Sašega); Nerēdžamā bibliotēka (Latvijas Nacionālā bibliotēka. Autors: Dace Džeriņa. Komanda: Tatjana Raičiņeca, Una Grants, SIA Dekarāciju darbnīca); Izstāde Grāmatu plādi. Ziemeļi satiek Baltiju bērnu grāmatās (Ziemeļvalstu Ministru padomes birojs. Autors: Latvijas Nacionālā bibliotēka. Dizains – Tatjana Raičiņeca, koncepcija – Kristīne Ragna Gunnarsdottir, saturs – Silvija Tretjakova, Sarmīte Galsa, projekta vadība – Madara Daudze, iekārtojums – MD Naass, Reklāmu darbnīca); Multimedāla ekspozīcija Rubenes evaņģēliski luteriskajā baznīcā (Dd studio. Autors: Dd studio. Komanda: J. Mitrevics, Ģ. Reiniks, L. Zaneriņa, M. Ikerts, L. Pumpure, I. Zīgerte, K. Ņikiforovs, I. Bērziņš, K. Mūrnieks); Saules šūna (Autors: Dāvids Gruznovs. Komanda: Kvalifikācijas darba vadītāja Lāsma Bringina); Pilsētvides kopienas dārzus „audz” (nominanta kandidāts) (Autors: Nora Gavare. Komanda: Siguldas iedzīvotāji, seniori, bērni, skolēni, jaunieši no org. Cerību spārni, pilsētas viesi).

Pieminot Latvijas iedzīvotāju pirmās masu deportācijas 80. gadadienu, vienlaikus visā valstī notiks 1941. gadā izsūtīto iedzīvotāju vārdu lasījumi

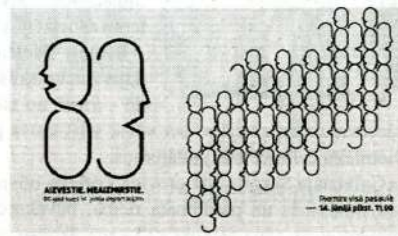
2021. gada 14. jūnijā aprit 80 gadu, kopš Padomju Savienība pēc Latvijas okupācijas organizēja pirmās masu deportācijas – 1941. gadā tika izsūtīti vairāk nekā 15 tūkstoši Latvijas pilsoņu. Pieminot deportāciju upurus, vienlaikus visā Latvijā lasīs 1941. gadā izsūtīto Latvijas iedzīvotāju vārdus. Piemiņas pasākumi notiks arī tautiešu mītnes zemēs ārpus Latvijas.

Tiešsaistē uzrunājot 119 pašvaldību pārstāvjus, kuri nodrošinās piemiņas pasākuma „Aizvestie. Neaizmirstie. 80 gadi kopš 14. jūnija deportācijām” norisi Latvijas pašvaldībās, Valsts prezidents Egils Levits uzsvēra: „Pasākumam ir dots zīmīgs nosaukums. Jēdziens „neaizmirstie” apliecina, ka mēs atceramies to, kas notika pirms 80 gadiem, un mēs atceramies katru atsevišķo cilvēku, kuru okupanti izsūtīja no Latvijas. Cilvēka vārdam un uzvārdam ir unikāla nozīme. Tā ir daļa no personības. Ja mēs pieminēsim šos visus vārdus, mēs atcerēsimies arī konkrētos cilvēkus, no kuriem liela daļa izsūtījumā gāja bojā. Tas ir mūsu šodienas paaudzes pienākums šos cilvēkus neaizmirst.” Valsts prezidents arī norādīja, ka tā bija padomju okupācijas režīma apzināta politika – iznīcināt pilsoniski aktīvāko latviešu nācijas sastāvdaļu, uz kuras balstījās Latvijas valsts. „Deportācijas atstāja milzīgu tukšumu mūsu nācijas dzīvē. Laikā, kad Latvijas valsts bija okupēta, tā vairs neva-

rēja aizstāvēt savus pilsoņus. Tā tas turpinājās 50 gadus, kad valsts juridiski eksistēja, taču nebija spējīga darboties. Latvijas iedzīvotāji pārdzīvoja šo laiku un atjaunoja savu valsti, lai šodien mēs dzīvotu neatkarīgā Latvijā. Tādēļ gaidāmais pasākums ir ārkārtīgi svarīgs mūsu nācijas vēsturiskās atmiņas stiprināšanai. Paldies, ka esat iesaistījušies pasākuma norisē!”

Pasākums „Aizvestie. Neaizmirstie. 80 gadi kopš 14. jūnija deportācijām” notiks vienlaikus visā Latvijā – katrā pašvaldībā plkst. 11.00 tiks sākti 1941. gadā deportēto iedzīvotāju vārdu lasījumi, tādējādi godinot ikviena izvestā Latvijas valstspiederīgā piemiņu. Pasākuma idejas autore Sandra Kalniete norāda: „Nav nekā personīgāka un individuālāka par cilvēka vārdu un uzvārdu, jo tas pavadā ikvienu no dzimšanas līdz nāves brīdim un turpina pastāvēt līdz laiku aizlaikiem vēstures annālēs. Ikvienam izsūtītais ir pelnījis, lai viņš nebūtu tikai sīka vienība kādā lielākā, apkopojošā skaitlī. Vārdu lasīšanas ceremonijai vienlaikus notiekot visos Latvijas novados un pagastos un piemiņas brīžus saslēdzot vienotā Latvijas tīmeklī, tiek dota iespēja piemiņas pasākumā piedalīties kā Latvijā, tā visā pasaulē mītošajiem tautiešiem.”

Lasījums no katras pašvaldības tiks straumēts reāllaikā platformās *LSM.lv* un *LNB.lv*, kur būs pieejama karšu izdevniecības „Jāņa

sēta” izstrādāta digitāla Latvijas karte ar apkopotām saitēm uz tiešraidēm no pasākumiem pašvaldībās. Šajā kartē vēlāk tiks ievietoti arī piemiņas pasākumu videomateriāli, kā arī dati par deportētajiem, lai veidotu un attīstītu publiski pieejamu tiešsaistes platformu, kas vizualizē deportācijas Latvijā, palīdzot aptvert apmēru un sekas, parādot statistiku un vienlaikus ļaujot izsekot individuāliem izvesto cilvēku stāstiem.

Pasākumu „Aizvestie. Neaizmirstie. 80 gadi kopš 14. jūnija deportācijām” atspoguļos Latvijas sabiedriskie mediji.

Piemiņas pasākumu rīko Valsts prezidenta kanceleja sadarbībā ar Latvijas Nacionālo bibliotēku, ekspertiem no Latvijas Nacionālā arhīva, karšu izdevniecības „Jāņa sēta” un sabiedriskajiem medijiem.

Augusts Zilberts,
Latvijas Nacionālā bibliotēkas
sabiedrisko attiecību vadītājs

Kam svērt un mērit latv

Pēc pāris dienām, 30. aprīlī, uzzināsim, kuras grāmatas šogad saņems Latvijas Literatūras gada balvu (LALIGABA), tomēr svētku sajūtu arī šogad apēno pašu rakstnieku vidē izcēlušās nesaskaņas par balvas norisi un tai izvirzītajām, kā arī neizvirzītajām grāmatām.

LINDA KUSIŅA-ŠULCE

Iebildumi pret nominētajām un apbalvotajām grāmatām izskan visai bieži – lielkoties, bet ne vienmēr tie skar prozas nomināciju. Vai žūrijas lēmumu tiesām var ietekmēt savstarpējās simpātijas vai antipātijas? Vai vispār iespējams izvēlēties perfektus laureātus, pret kuru nopelniem nevienam nerastos iebildumi? Vai iespējams izveidot ideālo žūriju, kuras lēmums neradītu aizdomas par "savejo būšanu" vai konkrētu aizspriedumu repličēšanu, jautāju vairākkārtējiem LALIGABA žūrijas dalībniekiem literatūrzinātnieciņiem, literatūras kritiķiem ANDAI BAKLĀNEI, literatūras kritiķim, rakstniekam GUNTIM BERELIM, filozofam ILMĀRAM ŠLĀPINAM, kā arī balvas organizatoru pārstāvei, Ventspils Starptautiskās rakstnieku un tulkotāju mājas vadītājai ANDRAI KONSTEI un dzejniecei LĪĀNAI LANGAI.

Kā vērtējat šī gada balvas "ražu" un cik lielā mērā nominācijas atbilst jūsu personīgajām simpātijām?

Anda Baklāne: – Pēdējos gados nereti bijis tā, ka dzejas kategorijā ir bagātīgi pārstāvēta, debijas kategorijā pārāk trūcīga, savukārt prozā trūkst pārliecinošu līderu, par kuriem sajūsmīnātos visi. Gadas, ka žūrija strīdas nevis par to, kas ir izcilākais darbs, bet kas būtu mazākais ļaunums. Savā ziņā tā rakstniekam tiešām ir laimes spēle – vai attiecīgā gada žūrijas sastāvā vairākums būs viņa talanta cīnītāji. Lielos vilcienos piekritu 2020. gada grāmatu vērtētajiem. Prozas sarakstā man visvairāk pietrūkst Andras Manfeldes "Vilcēnu", kas, manuprāt, ir viņas prozas stila virsotne. Debijas kategorijā šogad ir neparasti liela konkurence, visas nominētās grāmatas būtu pelnījušas debijas balvu. Ja Andra Kalnozola grāmata nebūtu debija, tā, iespējams, iegūtu galveno balvu prozas kategorijā.

Guntis Berelis: – Pirmkārt, par to es nemaz nevaru spriest, jo neesmu lasījis ne tuvu tik daudz no pagājušās gada grāmatām, cik nācās izlasīt žūretājiem. Teiksim, man lielu un patīkamu pārsteigumu sagādāja Lauras Vinogradovas "Upe", kuru izlasīju pavisam nesen, rakstot apcerējumu par prozas nominantiem.

Atzišos, pašreizējā dzejas procesā orientējos visai aptuveni, vēl mazāk – bērnu literatūrā. Otrkārt un galvenokārt, jebkura žūrija ir "kollektīvi subjektīva", precīzāk, attiecīnāt pretstatījumu objektīvi/subjektīvi uz radošajām būšanām un izvirzīt objektivitātes prasību žūrijai ir, maigi izsakoties, absurdi un stulbi. To var formulēt pavisam primitīvi – ja būtu citāds žūrijas sastāvs, arī nominācijas parādītos citi autori un citas grāmatas. Nevaļag piedēvēt LALIGABAS žūrijai augstākā soga lomu, kas jau pēc būtības kultūrā vispār nav iespējama. Kultūra ir tikai un vienīgi daudzbalssīgs dialogs, nevis kaut kādas bezjēdzīgas sacensības, kurās kuru pieveiks.

Ilmārs Šlāpins: – Kā kurā kategorijā. Protams, bija grūti ierobežot nominēto darbu skaitu līdz četriem, bet tas arī bija galvenais iekšējo diskusiju uzdevums. Apspriežot garo un īso sarakstu, žūrijai nācās vienoties par konsensu – mēs gan lietojam arī balsojumu un punktu skaitīšanu, bet pēc tam, skatoties uz grāmatām un to iegūtajiem punktiem, turpinājam lemt un spriest, jo nominācijas ir diezgan svarīgs pieteikums, ne velti tas tiek izziņots mēnesi pirms uzvarētāju paziņošanas, lai iegūtu laiku parunāt par nominētajām grāmatām arī medijos.

TIMURA SUBHANKULOVA FOTO

ANDRA BAKLĀNE
LALIGABA redzes lokā ir galvenokārt pēc notīm nospēlētas simfonijas, drīzāk akadēmiskā, nevis populārā profesionālā mūzika.

- Katrs no jums piedalījies LALIGABA žūrijā vairākkārt. Kā vērtējat pašreizējo žūrijas izveides principu, un vai, pēc jūsu domām, to varētu uzlabot?

A. Baklāne: – Nolikums nosaka, ka žūrija tiek veidota līdzsvaroti, iekļaujot tajā dzejniekus, prozas autorus, tulkotājus, literatūrzinātniekus un kritiķus. Manuprāt, šis prin-

cips ir pareizs, ņemot vērā to, ka jāvērtē dzejas, prozas un tulkojuma kategorijas. Praksē žūrijas darba kvalitāte, iespējams, iegūtu, ja vienai žūrijai nebūtu jāvērtē tik daudz darbu. Tulkojuma kategorijā ir ļoti daudz grāmatu, kuras jāizlasa salīdzinoši īsā laikā, tās rada vislielāko slodzi. Vienlaikus žūrijas spēkos nav salīdzināt tulkojumus ar oriģinālu, ņemot vērā, ka runa ir par vairākiem valodām. Līdz ar to LALIGABAS tulkojumu nominācija nav uzskatāma par profesionālu tulkojumu balvu, tā drīzāk vienkārši izceļ grāmatas, kuras bagātina Latvijas kultūrtelpu un latviešu valodu. Ir labi, ka pastāv atsevišķa bērnu literatūras balva (Baltvilka balva), jo tā no LALIGABASņem daļu atbildības izvērtēt bērnu un jauniešu grāmatas tik detalizēti, kā tās ir pelnījušas.

G. Berelis: – Jau ir bijuši mēģinājumi veidot žūriju pēc citiem principiem, teiksim, iesaistīt žūrijas darba citu profesiju pārstāvjus – bibliotekārus, bibliogrāfus, skolotājus, augstskolu pasniedzējus un tamlīdzīgi –, tomēr nedomāju, ka tie bijuši īpaši veiksmīgi. Cēlonis pagalam vienkāršs – lai cik ļoti cilvēku interesētu literatūra un cik dedzīgs lasītājs viņš būtu, viņš tomēr nav spējīgs orientēties visu veidu kontekstos un izjust tos dziļi apspēlētos procesus, kas veido literatūru. Grozi, ka gribi, literatūru isti var novērtēt tikai šīs sfēras profesionālis, kurš nez ar kuru maņu sajūt literatūras zemgades, jo pats šajos procesos ir iekšā pat ne līdz ausīm, bet pār galvot.

Savukārt veidot žūriju tikai no literatūrkritiķiem –

tāks un literatūrzinātnieks tekstu vērtē pēc citiem principiem nekā prozas, dzejas vai tulkojuma autors. Taču tas nebūt nenozīmē, ka kritiķiem un literatūrzinātniekiem nevajadzētu būt žūrijā. Bez šaubām, viņiem tur jābūt kaut vai plašo profesionālo zināšanu dēļ. Gluži tāpat nedomāju, ka žūriju vismaz pašreizējā situācijā vajadzētu sadalīt pa nozariem un ka vispār tas būtu iespējams. Patlaban žūrijā ir septiņi cilvēki. Būtu lieliski un no kvalitātes viedokļa arī pašsaprotami, ka, teiksim, bērnu literatūru vērtētu vieni septiņi žūretāji, tulkojumus – citi, prozu – vēl citi utt. Cilvēki, kas profesionālā līmenī spēj orientēties tieši savā jomā, jo viņi uz to specializējušies. Tā tas arī notiek citās valstīs. Taču Latvijā tas nav iespējams tāpēc, ka balvas budžets ir tik pieticīgs, ka jau tagad žūretāju atalgojums ir varbūt ne gluži simbolisks, bet ļoti trūcīgs, kaut gan trīs mēnešus būdabū visu savu laiku veltīt grāmatu lasīšanai un analīzei – nu, tas ir smags pārbaudījums. Paplašināt žūriju nav reāli, vismaz pašlaik.

Andra Konste: – Mēs jau gribētu samēklēt to žūrijas veidu, kas visiem liktos labākais, bet, kad nonākam līdz jautājumam, kā tad jūs būtu mierā, izrādās, ka nav kas atbild. Kad pirms četriem gadiem pārstādījām nolikumu, atnāca trīs cilvēki. Ja pieņemam tikai literatūras kritiķus, kas izskanējis ierosinājums, kur tad mums ir tādi septiņi kritiķi, kas nestrādā kādā izdevniecībā? Un ko darīsim nākamajā gadā? Atkal lems tie paši septiņi? Kad reiz žūrija piedalījās trīs vai četri literatūras kritiķi, sacēlās brēki, ka tur neviens neko nesaprot no dzīvā literatūras pro-

GATA ŠLŪKAS ZĪMĒJUMS

cesā. Vienmēr, kad runājam ar žūriju pirmo reizi, atgādīnu – ir svarīgi, ka viņi lems, jo tas rāda ceļgaismu bibliotēkām, arī kaut kādus ētikas principus. Es tiešām aicinu tos, kam bijušas pretenzijas, – nāc, pasēdi, lai redzi, kā tas notiek. Bet, iespējams, lai uzturētu savu viedokli, viņi to nemaz nevēlas. Interesanti, ka četras pārejas nominācijas un muža balva visi lēmumi tiek uztverti kā diezgan labi, ka pilnīgi citi cilvēki tur būtu lēmuši, bet, tikai nonākam līdz prozai, tā visi žūretāji kļūst par intriģantiem un stulbepiem, un sākam pētīt, kurš ar kuru guļējs... Nevis ka tāda bijusi žūrijas gaume. Šogad pēc balvas pasniegšanas izrunāsim, ko varētu mainīt. Bet man pašai ir sajūta, ka man šī būs pēdējā LALIGABA. Lai tad mēģina atrast godīgākus, nezinu...

I. Šlāpins: – Konkursa nolikums tika mainīts pirms četriem gadiem, kad arī bija diezgan liela neapmierinātība, ka nav izvirzīti spilgti darbi nominantos. Toreiz vienoties par nolikumu, kas paredz, ka viens cilvēks nevar divus gadus pēc kārtas būt žūrijā, tika noteikts arī sastāvs – tajā jābūt noteiktam skaitam rakstnieku, kritiķu, kas aizvadītajā gadā aktīvi rakstījuši recenzijas, un arī noteiktam skaitam literatūrzinātnieku. Tāpat kā daudzos citos konkursos, žūrijas uzdevums ir tomēr veidot maksimāli plašu un kompetentu viedokli. Agrāk žūrija bija deviņi cilvēki, pēc jaunā nolikuma pieņemšanas – septiņi, tas mazliet sašaurinājis viedokļa plašumu. Pats rezultāts ir zināms spēles elements tāpat kā citos konkursos – arī paši žūrijas locekļi nevar paredzēt uzvarētāju, jo tas notiek aizklātā balso-

šanā, ar to jāreķinās, un man šķiet, ka tas ir labi. Gada balva nav un nevar būt precīzs mērinstruments, ar kuru novērtēt labākos darbus.

- Kas tādā gadījumā ir LALIGABA uzdevums?

G. Berelis: – Nekādā gadījumā ne "sacensība" – kurš par kuru labāks. Literatūrā un mākslās vispār sacensības princips ir absurds un mulķīgs (un arī nerealizējams, jo grūti iedomāties situāciju, kurā kāda grāmata būtu "visvisis..."). Es mazliet hiperbolizēju un atļausos apgalvot, ka mani pat isti neinteresē, kas šogad ir nominanti un kas vēlāk būs laureāti. Var būt citi – tas viss atkarīgs no daudziem un dažādiem faktoriem. Nē, protams, arī man ir savi favoriti, bet, ja mēs pārtaugāties plašāk, daudz svarīgāka ir kopējā aina. Es pārskīrstu LALIGABAS nominantu un laureātu sarakstus, teiksim, desmit vai padesmit gadus, un redzu – jā, tā ir latviešu literatūras teritorijām. Pats par sevi saprotams, kāds autors vai grāmata šajā cēldēdī noteikti pietrūks un, skatoties no nākamības augstumiem, man šur tur gribēsies cēldēdī palābot vai papildināt, tomēr tas ir puslīdz reāls latviešu literatūras portrets.

I. Šlāpins: – Mākslā vispār ir grūti pateikt, ar ko viens darbs labāks par otru, pats vērtējums "labs" vai "slikts" ir subjektīvs. To, vai literārais darbs ir patiešām vērtīgs, nosaka laiks un vairākas lasītāju paaudzes. Bet, protams, mēs nevaram palaukties tikai uz laika vērtējumu, mums gri-

ešu literatūru?

bas vērtēt literatūras ražu uzreiz, un šis ir, es domāju, optimālais variants, kā to darīt. Man šķiet, ir labi, ka LALIGABA uzvarētāji sagada parstieģu. Un es personīgi gribētu redzēt nomināciju saraksta arī negaidītus vārdus, nevis tikai tos, par kuriem visiem skaidrs, ka tiem tur jābūt. Jo diezgan bieži labas grāmatas to vai citu iemeslu dēļ paliek nepamanītas, nenovērtētas. Tas varētu būt žūrijas uzdevums – pamanīt darbus, kuriem pievērst mazāka uzmanība, paspīdināt gaismas lukuri uz to pusi. Jebkāda gadījumā nominācijas ir vienošanās rezultāts, un ne visas vērtēšanas tiek pieņemtas.

A. Baklāne – Varētu domāt, ka augstā māksla un mākslu skaistuma konkursi vai sporta sacensības labi neder kopā. Tomēr sacensības nu reiz ir prakse, kas cilvēkus aizrauj, mums patīk dažādi konkursi un turnīri. Sprie-

bet par konkrētajā gadā iznākušajiem darbiem. Un tas reizēm nospēlē par sliktu kādam autoram – ja viņam iepriekš bijuši labi darbi, kas nominēti vai apbalvoti, tad žūrijas locekļiem varētu ieslēgties arī motīvs "šim jau vairākas balvas ir bijušas, iedosim citam", tādā kā taisnīguma sajūta, lai nebūtu vienīgi un tiem pašiem. Lai gan, ja pajautātu katram žūrijas loceklim, viņi to noteikti noliegtu.

– Gandrīz katru gadu saceljas vētrains leibulim pret nominācijām, nekad tieši prozas žanrā. Žūrijai tiek pārmesta gan neprofesionalitāte, gan draugu būšana, gan tendence atbalstīt darbus ar noteiktu tematiku /pašaulzīdāt. Kā vērtējat, vai šādiem pārmetumiem ir pamats, un kādēļ diskusijas vienmēr notiek tieši par visu?

A. Baklāne – Par dzeju tikai nelielam cilvēku skaitam vispār ir viedoklis, grāmatām daudz mazākas tirāžas, attiecīgi mazāks stridnieku, bet leibulim ir tikusi celti.

G. Berelis – Ir bijušas negantas batālijas gan par debitantiem, gan par tulkotājiem, gan par mūža un speciālbāvē. Pirms krievu daudziem

ta par literatūrai piederīgu. Tāpēc viņu sarakstos šis teksts noslīd paša lejasgalā. Ir divi, kuri bez vārda runas piešķirtu tam balvu. Un ir trīs "svārstīgie", kuru izpratnē teksts ir parāk atšķirīgs un tāpēc aizdomīgs, bet, lai jau būtu, ieliks to otrajā vai trešajā vietā. Balso skaitīšanas rezultāts skaidrs – ģenialais teksts var būt par neieņemto nomināntu, bet lielākos laurus dabū, iespējams, grāmata, kas neizceļas ne ar ko īpašu, bet vienārs ir laba. Tādi gadījumi ir bijuši. Manuprāt, šis "matemātikais princips" arī ir cēlonis, kālab šogad nomināntos neieklūva, piemēram, Andra Zeibota "Krauklis", par ko arī man bija liels izbrīns, kaut gan arī par pārejamu nomināntu prozas grāmatām nēko sliktu nevaru sacīt.

I. Šlāpins – Žūrija ir septiņi dalībnieki, un nevienam, pat žūrijas priekšsēdētājam, nevar piespiest pārējos pakļauties vai kaut ko izbaidīt cauri. Žūrijas priekšsēdētājam ir divas balsis tikai tad, ja aizklāta ja balsojuma ir vienāds balso skaits divām grāmatām. Šogad nepiedalījies prozas balsojumā, lai izvairītos no rezultātu ietekmēšanas. Un, tā kā gala balsojums ir aizklāts un žūrijas locekļi nezina, par ko citi balsojuši, tad bieži vien gala iznākums ir negaidīts un reizēm īsti nevienam arī neapmierina.

A. Baklāne – Runājot par draugu būšanu, Latvija tiešām ir maza, un būtu nepareizi, ja ar literatūras nozari saistītie cilvēki cits citu nepazītu. Šaubos, vai balsotāji balso par saviem draugiem, ignorējot maksimāli cēlo vērību. Drīzāk ir otrādi – savstarpēji ciešāk sapazīstas cilvēki, kuru pasaules uzskats ir līdzīgs un kuri ciena viens otru cilvēku. Dažkārt, iepazīstot cilvēku, viņa darbiem tiek laupīts noskaidrināšanas plīvurs, un tie var atkāties negatīvākā gaismā. Ir vieglāk vērtēt, ja netraucē personiskie iespaidi. Tā kā katru gadu žūrija ir cita, teorētiski nevajadzētu veidoties situācijai, ka tas ir kāda konkrēta stila vai tematikas grāmatas, kas tiek no-niecinātas.

A. Konste – Ar žūriju vēl jau ir arī tā – kad izrunājam, kas tie varētu būt par cilvēkiem, ņemot vērā visus aspektus, Arno (Arno Jundze, Latvijas Rakstnieku savienības valdes priekšsēdētājs. – L.K.S.) kādam piezvanu, esmu arī cilvēkiem, kas dzīvo mūsu mājā, jautājuši, kas, pēc viņu domām, varētu būt žūrija. Nemas nav vienārsi atrast kompetentus cilvēkus, kuriem pašiem pārskatā periodā nav iznākušas grāmatas, kuri nav saistīti ne ar vienu autoru un turklāt piekrit vēltīt laiku viņa grāmatu apjoma izvērtēšanai. Šogad visi, izņemot Ilmāru, žūrija bija pirmo reizi, un viņi

savā dzīvē, iespējams, pat satikušies vienīgi nejausi. Man grūti iedomāties, ka viņus varētu ietekmēt un ar ko. Īpaši tad, ja diskusijas un balsošana notika attālināti un tika protokolēta.

I. Šlāpins – Pārmētums, ka balvas vienmēr tiek savējiem, – tas man šķiet diezgan smieklīgs. Kas tad ir tie svešie, kas nesāņem balvas un netiek nominēti? Ja paskatāmies uz nominācijām pēdējos desmit gados, pārstāvēniecība bijusi diezgan plaša. Ir gadi, kad runā – redz, žūrija ir tas cilvēks vai šis cilvēks, tad jau rezultāts būs tāds vai tāds. Un gandrīz nekad tas nepiepildās, izņemot likumsakarību ir grūti, es domāju, žūrija tiek veidota pietiekami daudzveidīga un dažāda.

Ja šogad tiek pārmēsts, ka nav nominēta Manfelds par grāmatu "Vilceni", tad drīzāk tad, ja tā būtu nominēta, varētu pārmest savaļošanu, jo viņa LALIGABA nominācijas saņemusi četras reizes, vienreiz ieguvusi balvu, esmu pāstījis viņas grāmatu recenziju un piedalījies žūrija Gerkenā romānu konkursā, kur Manfelds romāns "Dzimtenīte" ieguva otro balvu.

G. Berelis – Vispirms kārtām – Latvijas literatūras pasaule ir parāk šaura, lai varētu atrast žūriju, kurā kāds kādam nebūtu draugs, dzīvesbiedrs, talanta pielūdzējs, kvēlākais ienaidnieks vai vēl kas. Arī prasība, ka žūrija nedrīkst būt iesaistīts cilvēks, kura sarakstus viņi tulkotā grāmata

ZANE BITERE/LETA FOTO

ANDRA KONSTE

Tikko nonākam līdz prozai, tā visi žūrētāji kļūst par intrigantiem un stulbeniem.

izvērziņa balvai, reizēm padara žūrijas izvēdošanu par bezmaz neatrisināmu problēmu. Tālāk – ja nu kāds no žūrētājiem ir kaut kāda veida tomēr saistīts ar attiecīgo autoru vai bijis iesaistīts šīs grāmatas tapšanā kā redaktors, sastādītājs, izdevējs vai vēl kas, viņš balsošana nepiedalās, pēc iespējas neiesaistās arī grāmatas apspriešanā un balsojot vispār iziet laukā. Tieši šāda situācija izveidojas pagājušogad, kad tika spriests par speciālbāvē grāmatai, kurai es biju redaktors. Piebīdīšu, lai atkal nesāktos vāvulošana par draugu būšanu, šī grāmata godalgota netika. Visubēidzot – "matemātikais princips", lai cik kritiski es to vērtētu, jau pēc savas būtības pilnībā izslēdz draugu būšanas pastāvēšanu žūrijas darbā. Un vēl – žūrija laureātus uzzina nevis uzreiz pēc balsošanas, bet tikai tajā dienā, kad izziņoti LALIGABA rezultāti, tātad – vienlaikus ar pašiem laureātiem.

A. Baklāne – Prasme novērtēt mākslas darbu neapšaubāmi ir daļēji objektīva un

kultivēta, neprasmīgu tekstu dzird pa gabalu – kā šķības notis mūzikā. Tāpat uzreiz taču ir redzams, vai mums ir darīšana ar simfoniju vai popdziesmu. LALIGABA redzeslokā ir galvenokārt pēc notim nospēlētās simfonijas, drīzāk akadēmiskā, nevis populāra profesionālā mūzikā – tiktāl visi ir puslīdz vienisprātis. Paliek tomēr vēl ļoti daudz aspektu, par kuriem var diskutēt, un šis sarunas pēdējo gadu ideoloģisko strīdu gaismā kļūst arvien nepatīkamāks.

Daudzas no diskusijām ir aizkušas jau ļoti sen. Vai mākslai iespējami precīzi jārunā par empirisko realitāti vai ezoteriskā simbolu valodā? Vai jārisina aktuāli sociāli jautājumi vai pilnībā jāno-robežojas no politikas? Vai jānostiprina tradicionālās vērtības vai nemitīgi jāpārbauda, kur kultūras audumā ir kāds "drošības caurums"? Grūbētos domāt, ka mums nav jāizdara izvēle par labu vienai vai otrai pieejai – gan kultūrai, gan LALIGABA vajadzētu atrasties vietā tam visam.

ZANE BITERE/LETA FOTO

GUNTIS BERELIS

Kultūra ir tikai daudzbalssīgs dialogs, nevis kaut kādas bejēdzīgas sacensības.

dums par mākslas darba vērtību veidojas sarežģītā – katrā žūrijas dalībnieka galvā ir vesels kosmos, viss, kas mums mācīts, valodas un literatūras formas, vēsture, zinātne, reliģija un filozofija, personiska pieredze, simpatijas un antipatijas. Tāpēc mākslas vērtējums nekad nav ne pilnībā objektīvs, ne pilnībā subjektīvs. Nekad nebus tā, ka žūrija strādās kā maratona fotofinišs, kas nekļūdiģi reģistrē, kāda secībā skrējēji šķērso finiša līniju. Te vienmēr darbosies spēles un nejausības elementi, un sabiedrībā mēs tomēr esam dažādi. Viens no literatūras sagaidā dailislošanu, bet cits motokrosu, nav brīnums, ka žūrijas darbs mēdz izvērsties asiņaini. Balvas ne nodrošina absolūti vienlīdzīgu un taisnīgu atzinības sadalīšanu visiem, kas to ir pelnījuši, tas ir vienkārši viena no formām, kā runāt par literatūru, spēlējoties ar literatūru, tas ir līdzeklis, kā pateikt autoriem, ka lasītāji viņus redz, par viņiem domā. Viena no formām, kā "kultīvējam" savu kultūru, valodu. Marketinga instruments.

I. Šlāpins – Lieta jau tā, ka LALIGABA netiek piešķirta par autora labāko darbu dzīvē,

gadiem Einārs Peļšs, sašutis par to, ka Artis Ostups neiegūva balvu, pat sarīkoja alternatīvu godalgošanu. Troksnis bija pamatīgs un publisks, nevis kaut kāda šūmēšanas sootiklā mīksts. Ir bijis arī gadījums, kad žūrija, saprotot, ko ir sabalsojusi, lai nesānāktu smaga izģašanās, sarīkoja atkārtotu balsošanu.

Par to varētu runāt gari un plaši un vēl piesaukt visādu kuriozus, tomēr pastāv kāda reāla problēma, kas vismaz pašreizējā situācijā liekas neatrisināma un par kuru esmu mēģinājis runāt ik reizi, kad esmu bijis žūrija. Nominānti un laureāti tiek noteikti pēc "matemātikā principa". Tas nozīmē – ir balsojums, pēc tam tiek saskaitītas balsis. Kuram tiek visvairāk – tam arī lielākā lauri. It kā pareizi un pat kaut kādā mērā demokrātiski? Tiešām – it kā. Paskatīsimies, pie kā tas var novest.

Pieņemsim, ir teksts, kuru varētu uzskatīt par atšķirīgu un tāpēc stridīgu un diskutābālu. Visi ģenialie teksti ir stridīgi un arī tiek neganti kritizēti. Pieņemsim, žūrija ir divi cilvēki, kuriem šis teksts izraisa bezmaz alerģiju, iespējams, viņi to pat neuzska-

– Kā vērtējat šī gada balvas "ražu", un cik lielā mērā nominācijas atbilst jūsu personīgajām simpātijām?

– 2020. gads man kā lasītājam bijis spilgti notikumiem bagāts. Autoriem, kurus ciena, iznāca jauni, manā skatījumā augstā kvalitāte darbi. Mans prozas nomināciju saraksts būtu atšķirīgs, un tur noteikti atrastos vieta kādam no šiem autoriem. Šogad prozas nominācijas mani raisa neizpratni par novērtējuma kritērijiem.

– Esat piedalījies LALIGABAS žūrijā vairākkārt. Kā vērtējat pašreizējo žūrijas izveides principu, un vai, pēc jūsu domām, to varētu uzlabot?

– Žūrijas izveide atbilst balvas nolikumam. Doma par žūriju tikai no literatūrzinātniekiem ir atbalstāma, nezinu, vai tas vēl būtu iespējams. Katrā ziņā nav vēlams, ja mazajā Latvijas tirgū darbus izvērtē savstarpēji konkurējoši autori, bet viens otru recenzē draugi vai ienaidnieki. Tā diemžēl ir Latvijas šaurās literāras vides realitāte. Ja mani aicinātu piedalīties LALIGABAS žūrijā, labprāt piekristu. Atceros, ka manas darbības laikā prozā augstāko novērtējumu saņēma spilgti, novatoriski romāni – Margaritas Permeveckas "Gaetā-

no Krematos", Kristīnes Ulbergas "Zaļā vārma". Par to man jo- joprojām gandarījums.

– Kā jūs teiktu, kas ir LALIGABAS galvenā jēga?

– Galvenā jēga jau pašas LALIGABAS norādīta – tā "nodrošina literāro darbu profesionālu izvērtējumu un atzinības izteikšanu izcilākajiem darbiem" gada griezumā. Nominācijas un balvas iespaido arī sabiedrības priekšstatus par literatūru un veido tās gaumi, izceļot labākos un vērtīgākos darbus. Tādēļ šai balvai ir nozīme. Pats svarīgākais – lielus talantus un viņu literāro veikumu pēc iespējas ir jācenšas novērtēt – kaut vai vienu reizi šo autoru dzīvē.

– Kādēļ diskusijas par žūrijas vērtējumu vienmēr notiek tieši par prozu?

– Man nav skaidras atbildes uz šo jautājumu, pieļauju, ka prozas žanrā ir sīvāka konkurence nekā pārējos žanros. Šī balva paver ceļu uz iespējami tikt tulkotiem un izdotiem ārvalstīs.

– Vai, raugoties uz LALIGABA nosacīti vēsturiskā griezumā, ir bijušas grāmatas, par kurām jums personīgi šķitīs, ka tai noteikti būtu bijis jātieks nominētai /jāsaņem balva?

– Ja darbotos žūrija, noteikti manis pamanītu būtu Andra Zeibota ievērojamais romāns par

TIMURA SUBHANKULOVA FOTO

"Nominācijas un balvas iespaido arī sabiedrības priekšstatus par literatūru un veido tās gaumi."

Jāni Ziemeļnieku "Krauklis", Jaudas, profesionalitātes, saturiskās bagātības, daudzslāņainības un vēriena ziņā tas liekams blakus vienīgi Ingas Abēles lielajiem romāniem "Paisums", "Klūgu mūks" un "Duna". Esmu neizpratnē, kā ir iespējams, ka tik spilgti romāni ir palicis žūrijas neievērots. Lieliski stāstu krājumi iznākuši arī mūsu prozas meistariem Egilam Ventēram ("Stābs debesis") un Vladimir Spārem ("Gājienā ar klibu zirdzīnu"). Lasītājiem no sirds iesaku tos izlasīt. Talantiem jābūt pamānītiem un novērtētiem no valsts puses, pat ja paši autori nenodarbojas ar mērķtiecīgu pašmārketingu un sava tēla veidošanu publiskajā telpā. **KZ**

LASI UN VĒRTĒ '21

5+

BĒRNU ŽŪRIJA

1. **Mamma dzēvoj.** Ērika Bērziņa. Rīga: Lielis un mazs, 2020.
2. **Bububabais.** Bens Berants. Rīga: Latvijas Medijs, 2020.
3. **Pagalma enciklopēdija jeb kas tad tas?** Agnese Vanaga. Rīga: Zvaigzne ABC, 2020.
4. **Kapteina zirgzis.** Juris Zvirgzdiņš. Rīga: Lielis un mazs, 2020.
5. **Tuk-tuk!** Ilo Pitkovs. Rīga: Zvaigzne ABC, 2020.
6. **Kā sagaidīt citplanētieti.** Petri Tamminens. Rīga: Latvijas Medijs, 2021.

9+

BĒRNU ŽŪRIJA

1. **Tūkšņu deguns.** Lūkass Hartmanis. Rīga: Jaņa Rozes apgāde, 2020.
2. **Emi un Rū.** Ieva Meigale, Elizabete Lukšo-Ražinoka. Rīga: Tūta Meša, 2020.
3. **Kā izglābt mazlielo mammu.** Pireta Rauda. Rīga: Lielis un mazs, 2020.
4. **Armando.** Mika Keremiers. Rīga: Pētergaitis, 2020.
5. **Pija Prjajika un bandiņi.** Kairi Looka. Rīga: Pētergaitis, 2020.
6. **366 un 6 kaņģi.** Holina Vdovičenko. Rīga: Latvijas Medijs, 2020.

Atbalsta:

Avots: Baltais Valis

Datums: Maijs/Jūnijs-2021

Dunalkas bibliotēkā

4. aprīlī Lielā diena Dunalkā un Vecpilī

Dunalkā būs iespēja doties pastaigā "Ar pavasari sirdī" parka, kultūras nama un sporta halles apkārtnē. Aicinu sekot līdzi izvietotajiem pavasara un Lieldienu elementiem, pie kuriem būs dažādi uzdevumi! Ap **plkst. 14.00** Dunalkā ieradīsies ceļojošais muzikālais Zaķis. Kurā vietā? Tad jau dzirdēsiet!

Vecpilī pastaigu taku izstaigāsim, sākot no Spēka avota, kur mazgāsim muti, tad dosimies tālāk uz Lāņupīli, pēc tam uz Ķiršu dārzu pilskalna pakājē. Pie izvietotiem Lieldienu elementiem būs uzdevumi un norādes. Pilskalnā varēs izšūpoties un rīpināt līdz paņemtajās plāks. **Plkst. 11.00** Vecpils baznīcā – Lieldienu dievkalpojums.

Ap **plkst. 16.00** nezaudēsim modrību Vecpilī, jo no Dunalkas būs atcīpojis muzikālais Zaķis. Kur? To jau atkal dzirdēsiet. Izbaudīsim jauku pavasara dienu, vienlaikus ievērojot visus valsts noteiktos ierobežojumus! Priecīgu svētku!

Dunalkas/Vecpils kultūras un atpūtas centra vadītāja **Inta Dreimane**

P.S. Aicinām doties izziņotā pastaigā arī gar Vecpils Dižlāņu muizu un Dunalkas kultūras un atpūtas centru un palūkoties uz to logiem, kur līdz aprīļa vidum vēl var apskatīt 2020. gada spilgtāko notikumu atspoguļojumu fotoizstādē.

"Bērnu, jauniešu un vecāku žūrijas – 2020" darbs noslēdzies.

Dunalkā grāmatu lasīšanu neitruca nekāds vīruss. Protams, apmeklējot bibliotēku, jāievēro valsts noteiktie ierobežojumi un drošības pasākumi. Tāpēc šoreiz kopīgs noslēguma pasākums netika organizēts. Līdz februāra beigām katram žūrijas ekspertam bija jāizlasa vismaz sešas grāmatas un jāizpilda vērtējuma anketa. To varēja izpildīt gan bibliotēkā, gan mājās, gan attālināti.

"Bērnu, jauniešu un vecāku žūrijas – 2020" noslēgumā uz bibliotēku tika aicināti visi eksperti, lai saņemtu Latvijas Nacionālās bibliotēkas sarūpētās dāvanas ar uzrakstu "Lasīt nozīmē domāt un just".

Katrs eksperts vai ģimene varēja ierasties savā laikā, iepriekš to saskaņojot ar bibliotēkas vadītāju. Sejas aizsargmasks tika noņemtas tikai fotografējoties. Citiem ekspertiem dāvanas tika nogādātas "attālināti".

Milzīgs prieks, ka Dunalkā ir ģimenes, kurās lielāka daļa

ir iesaistījusies žūrijas darbā. Katru gadu tām pievienojas pa kādai jaunai ģimenei.

Katru ģimeni bibliotēkā sagaidīja pārsteigums – slepenā misija. Lai kļūtu par Lielo detektīvu un saņemtu apliecinājumu, visiem kopā bija jānoskaidro, kurš kaķis vainīgs pie sviestaizēšanas, kurš ir robotzēna draugs, kas noliek ar maģiskajām debesīm, kura glezna ir villota. Bija jāpalīdz zinātniekiem atrast laboratorijā noslēptos materiālus vakcīnas izgudrošanai, jāatšķir slepenā atslēga aizslēgtajām durvīm, jāpalīdz dzīvniekiem mežā sakārtot izvārdītos pārtikas krājumus u.c. Pēc iegūto punktu skaita tika noteikta iegūtā pakāpe (Superātrās, Superdarbīgās, Superpētnieks, Supergudrais).

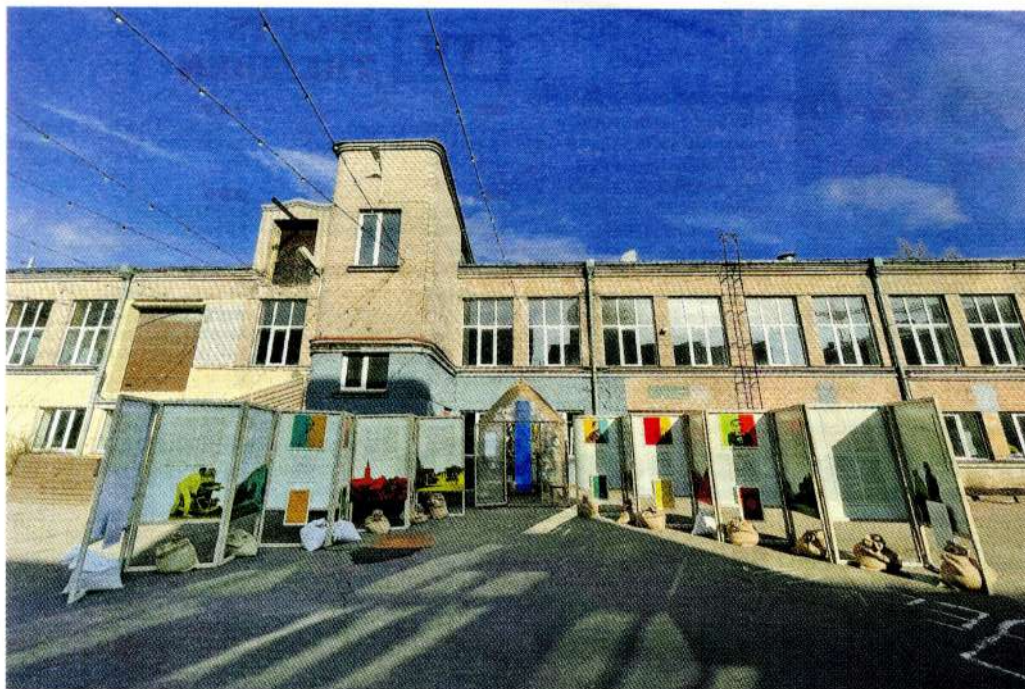
Paldies **Meldrai, Līgai, Arvim, Rūtai, Oliveram, Adrianam, Kristīnei, Andrim, Kārlim, Esterai, Katrīnai, Lāsmai, Gintam, Ksenijai, Adrianai, Selēnai, Gintam, Inesei, Ilgai un Sandrail**

Uz tikšanos bibliotēkāl! Ir taču vēl tik daudz interesantu un neizlasītu grāmatu!

Rāveniek pēc valsts noteiktās ārkārtējās situācijas beigām fliek piedāvāta iespēja doties pēc lasāmvielas uz bibliotēku Dunalkā. Transports būs **trešdienās plkst. 10.00** (aizvedīs/atvedīs) **pēc iepriekšējās pieteikšanās** (zvanīt pa tālr. **26252990** līdz otrdienas vakaram). Lūdz nekaučēties un zvaniet, lai varu zināt, kādus bibliotēkas pakalpojumus jūs vēlaties! Iespējams aizbraukt pakoj arī tālākiem lasītājiem. Lai priekš! Dunalkas bibliotēkas vadītāja **Gita Žigure**

Avots: Durbes Novada Vēstis

Datums: 31-03-2021

▲ «AR šo izstādi vēlamies ikvienu rosināt domāt par mūsu saknēm un vērtībām, godināt jaunlatviešu un jaunigauņu būtiskāko devumu – politisko tiesību nostiprināšanos un kultūras uzplaukumu gan Latvijā, gan Igaunijā,» par izstādi *Tuvie – nepazīstamie: Igaunija, Latvija un Krišjānis Barons* saka Imanta Ziedoņa muzeja vadītāja Žanete Grende. PUBLICITĀTES FOTO

Saknes, Dainu tēvs un domubiedri

Izstāde iepazīstina ar **jaunlatviešiem un jaunigauņiem**

Diāna Kārkliņa

VISI zina vai vismaz ir dzirdējuši, kas ir jaunlatvieši – Krišjānis Barons, Krišjānis Valdemārs, Fricis Brīvzemnieks, Kronvaldu Atis un citi pirmās latviešu tautas atmodas intelektuāļi, kas darbojās XIX gs. 50.–80. gados, attīstot latviešu nacionālo kultūru, izkopjot literāro valodu, vācot folkloru, veidojot nacionālo literatūru utt. Šis kustības centrs lielā mērā bija Tērbatas Universitāte Igaunijā, tagadējā Tartu, kur liela daļa jaunlatviešu studēja. Tomēr par viņu tālaika idejiskajiem radiniekiem un domubiedriem jaunigauņiem zinām samērā maz. Lai tuvāk iepazītos gan ar vieniem, gan ar otriem, Imanta Ziedoņa muzejs aicina uz brīvības iz-

stādi *Tuvie – nepazīstamie: Igaunija, Latvija un Krišjānis Barons*. Tā jebkurā laikā līdz pat maija beigām apskatāma Rīgā, Sporta ielā 2, *Sporta 2* kvartāla pagalmā.

Izstādi veidojusi Imanta Ziedoņa muzeja komanda kopā ar māksliniekiem, pētniekiem un kuratoriem no Igaunijas. Izstādē var sastapt jaunlatviešus un viņu līdzgaitniekus no Igaunijas – rakstnieku, igauņu laikraksta *Postimees* dibinātāju Johanu Voldemāru Jansenu, skolotāju, vienu no nozīmīgākajiem cilvēkiem igauņu nacionālajā atmodas kustībā Karlu Robertu Jakobsonu u. c.

Krišjānis Barons starp abām nācijām ir kā tilts. Studiju gados viņš kājām mēroja 800 km garo ceļu no Tartu līdz mājām Dundagā, bet

pērnvasar to projektā *Ziedoņa muzejs ceļā ar Baronu* atkārtoja 65 izcilas mūsdienu personības, iejūtoties Dainu tēva ādā un gājumu iemūžinot dokumentālajā filmā. Izstādē *Tuvie – nepazīstamie: Igaunija, Latvija un Krišjānis Barons* ir daļa no šī projekta, kurā kopš pagājušā gada īstenoti arī vairāki citi kultūras notikumi, lai stiprinātu nacionālo pašapziņu un ikvienam liktu aizdomāties par savām saknēm un nacionālajām vērtībām. Piemēram, projekta ietvaros pārizdota un papildināta Krišjāņa Barona un citu latviešu 1859. gadā sarakstītā ģeogrāfijas grāmata *Mūsu tēvzemes aprakstīšana un dažādi pielikumi tās iedzīvotājiem*. Vēsturiskais Krišjāņa Barona gājums iemūžināts mūsdienu maršru-

ta kartē, tapusi orientēšanās spēle *Ziedoniš. Barons. Tautasdziesma*, bet *Sporta 2* kvartālā, kultūrvietā *Augtuve* ikviens var apskatīt tēlnieces Leas Davidovas-Medenes veidotā Krišjāņa Barona pieminekļa kopiju, kā arī iestādīt savu tautasdziesmu.

Bet par brīvības izstādi Ziedoņa muzeja vadītāja Žanete Grende saka: «Līdz ar mūsu ceļu Tartu–Dundaga sākumu šo izstādi atklājam Igaunijas Nacionālajā muzejā, tā veicinot abu valstu sadarbību un interesi vienai par otru. Pēc tam izstāde nonāca Latvijas Nacionālajā bibliotēkā, taču otrais pandēmijas vilnis to apturēja. Esam neizsakāmi priecīgi, ka izdevies izstādi pielāgot ārtelpām un atvērt to mūsu Rīgas mājās – *Sporta 2* kvartālā.» ●

▲ **TAS**, ka īpaši netiek mīlētas ne sociālās, nedz arī humanitārās zinātnes, ir vietēja rakstura parādība. Uz starptautisko izvērtējumu tas nez vai attiecināms, atzīst LU Literatūras, folkloras un mākslas institūta direktore Dace Bula.

FOTO - AIVARS LIEPINS, DIENAS MEDIJI

Izcilība nav eksakto zinātņu privilēģija

Zinātnes institūciju bāzes finansējums diemžēl ir mainīgs lielums. Ir grūti rakstīt stratēģijas un plānot darbu, ja nav neviena stabila lieluma, uz ko paļauties. Zinātnieki nejūt, ka izcilība tiktu īpaši atbalstīta **4. lpp.**

Labs atspazds humanitāro

Starptautiskajā zinātnisko institūciju novērtējumā LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts ieguva augstus rezultātus. Par to un citām aktualitātēm Aismas Orupes saruna ar institūta vadītāju Daci Bulu

Jūsu vadītais institūts šogad starptautiskajā zinātnisko institūciju (ZI) novērtējumā iekļuva pašā augšgalā, saņemot kopvērtējumā piecas balles. Vai tas jums un jūsu kolektīvam bija pārsteigums, vai jau nojautāt, īpaši nemot vērā to, ka arī 2013. gada vērtējumā jums bija labi rādītāji? Kā pati vērtējat savu ZI sasniegumus?

Vērtējums iepriecināja, vienlaikus šķita arī pelnīts. Paši jau zinājām, kādā mērā esam auguši vairākos būtiskos rādītājos – starptautisko publikāciju, finansējuma piesaistes, personāla pieauguma un atjaunošnes ziņā. Liels svars vērtējumā, bez šaubām, bija institūta starptautiskā un nacionālā mēroga panākumiem tādā straujas attīstības jomā kā digitālā humanitārā zinātne. Tāpat arī inovāciju potenciālam vispār. Mēs interesē ideju virzība pasaules zinātne, un cenšamies būt daļa no tās.

Visaugstāk (piecas balles) novērtēts LU LFMI ir šādās pozīcijās: sociālā ietekme, pētniecības vide un infrastruktūra un attīstības potenciāls. Četrinieks ir pētījumu kvalitātes un zinātniskās ietekmes sadaļā. Vienīgā pozīcija, kur jums ir zemāka atzīme (trīs balles), ir ekonomiskā ietekme. Laikam jau humanitārajai jomai to grūti prasīt?

Tē būtu svarīgs ne tikai cipars, bet arī tajā ietilpinātais saturs, un, to sakot, domāju par Latvijas zinātnes vērtējumu kopumā. Trijnieks apzīmē labu līmeni ar «potenciālu kļūt par starptautisku spēlētāju». Būtbūt patiesi slikta atzīme šajā vērtējumā sistēmā ir tikai vieninieks. Bet skaids, ka humanitārajai zinātnē tapt par «globālu līderi» (kas ir piecinieka apvēršanās) ekonomiskās ietekmes ziņā nav reāli un nav arī nepieciešams.

Humanitārās jomas izrāviens – vai tā to varētu dēvēt? Jo, ja paskatās citu ZI rezultātus, visvairāk tie kāpuši šajā nozarē.

Humanitārās jomas labais vērtējums patiesi iepriecina. Bet nevar teikt, ka nebūtu bijušas priekšnojautas. Redzam taču, kādas grāmatas izdod citu institūciju kolēģi, kādas konferences rīko, kādus projektus īsteno. Vērtējums būs labs atspazds humanitāro zinātņu pašapzi-

nai, par to aizvien bijis jācinās. Un varbūt tas arī līcis vairāk mobilizēties.

LU Sociālo zinātņu fakultātes dekāns Jānis Ikstens intervijā *Dienai* teica, ka izjūt pret sociālajām zinātnēm savdabīgu naidu, jo bieži jādzird, ka tajās par daudz studējošo, ka tām nevajag tik daudz budžeta vietu, darba tirgū ir šo speciālistu pārprodukcija. Vai nejutat ko līdzīgu pret humanitārajām zinātnēm?

Tas, ka īpaši netiek mīlētas ne sociālās, nedz arī humanitārās zinātnes, ir drīzāk vietēja rakstura parādība. Uz starptautisko izvērtējumu tas nez vai attiecināms, jo katru nozari vērtēja pašas nozares pārstāvji, nevis kādi nelabvēļi no ārpuses.

Labiem rādītājiem vajadzētu sekot arī labākam finansējumam. Taču nav dzirdēts, ka tā tiešām notiktu. Visbiežāk zinātnieki runā par bāzes finansējuma lielsumu. Vai 10% izcilības pieaksa ir jūtams pienesums ZI? Tai teorētiski vajadzētu būt labai motivācijai.

Bāzes finansējuma lielsums ir viena lieta. Otra, varbūt pat būtiskāka, ir tā neparedzamība. Ja institūti rādītāji, kādi tiek ņemti vērā bāzes finansējuma apveikšanā, ir auguši, nebūtu it kā pamata domāt, ka finansējums var sarkt. Bet tā notiek. Mēs, piemēram, šogad esam saņēmuši aptuveni par 30 000 eiro mazāku bāzes finansējumu nekā pērn. Lai arī notikusi izaugsme. Nu tas noslēdžis jau zem ceturtais daļas no institūta gada budžeta, kādā bija kādu laiku turējies. Ir grūti rakstīt stratēģijas un plānot darbu, ja nav neviena stabila lieluma, uz ko paļauties. Mums ir laba veiksmes projektu konkursos, bet tā nav prognozējama. Nejutām, ka izcilība tiktu kā īpaši atbalsu. Labi, varam domāt nosacīti pozitīvi – ja nebūtu nosacīti pozitīvi – ja nebūtu to 10%, naudas būtu vēl mazāk. IZM jau labu laiku runā par bāzes finansējuma palielināšanu, piešķiršanas principu maiņu. Bet tā vietā vērojām lielu līdzekļu ieguldījumu neilgtspējīgos risinājumos – viengadīgos pētniecības projektos, vēl īsāka termiņa programmās. Zinātnieki, protams, pateicīgi par katru piešķirumu.

IZM rosina vairāk pievērst uzmanību nevis publikāciju kvantitātei, bet kvalitātei.

IZM nākamajā plānoša-

▲ «Mēs esam patiesi aizrautīgi un šķietami valsts interesēs iesaistījušies zinātniskā cilvēkkapitāla vairošanā. Institūta pēdējos gados citu starpā īstenoti septiņi pēcdoktorantūras projekti. Tik nelielai iestādei tas ir daudz. Bet nelaide tā, ka netiek jau dota iespēja jēl ko garantēt,» norāda Dace Bula.

Mēs šogad esam saņēmuši aptuveni par 30 000 eiro mazāku bāzes finansējumu nekā pērn

Vai piekrist, ka tas ir pētniecības vājijs punkts?

Jautājums: kā tiek noteikta kvalitāte? Viens kritērijs ir publicēšanās nozares vadītājos starptautiskajos izdevumos. Mūsu institūtam šai ziņā nav grūtību, publikāciju augstas raudzes *Scopus* un *Web of Science* indeksētos žurnālos mums ir pietiekami. Taču tas nevar būt vienīgais kritērijs. Tas tika atzīmēts arī starptautisko vērtētāju gala ziņojumā. Īpaši, ja runa par humanitāro zinātne, kuras misija ir gādāt par nacionālās kultūras jēgpilnu apceri un kvalitatīvu sabiedrības pašrefleksiju. Tas ir svarīgs mērķis – raudzities, lai nacionālajai sabiedrībai adresētas publikācijas kvalitātes ziņā neatpaliek. Uz to cenšamies tiekties.

IZM nākamajā plānoša-

nas periodā akcentu solās likt uz cilvēkkapitālu. Kā to vērtējat?

Kaut nu tā būtu! Neliels zinātnē iesaistīto skaits ir jau sen identifikāta Latvijas zinātnes problēma. Turklāt bijuši vairāki projektu konkursi (īpaši ar Eiropas fondu finansējumu), kuros piešķiruma saņēmējam jāapņemas izveidot jaunas pētnieku vietas un saglabāt tās arī noteiktu laikposmu pēc projekta beigām. Tādi, piemēram, ir pēcdoktorantūras projekti.

Mēs esam patiesi aizrautīgi un šķietami valsts interesēs iesaistījušies zinātniskā cilvēkkapitāla vairošanā. Institūta pēdējos gados citu starpā īstenoti septiņi pēcdoktorantūras projekti. Tik nelielai iestādei tas ir daudz. Bet nelaide tā, ka netiek jau dota iespēja jēl ko garantēt. Vienīgi kādu neparedzami (un nepiedodami) mazu daļu no nelielā bāzes finansējuma. Viss tāpat paliek paša jaunā pētnieka un projektu konkursu veiksmes ziņā. Svarīgi būtu, ka apņemšanās rūpēties par cilvēkkapitālu nepaliek saukļa līmenī, bet tiek sasaistīta ar jēdzīgu finanšu instrumentu. Tas pats bāzes finansējums būtu pirmā lieta.

Saeimas Augstākās izglītības, zinātnes un inovāciju apakškomisijā, runājot par humanitāro zinātņu jomu, kā problēma tika minēta cilvēkaptaudze jeb jauno spe-

ciālistu trūkums. Tas redzams arī skaitļos, kas rāda, cik daudzi izvēlas studēt humanitārās zinātnes. Latvijā ar 6,7% šajā ziņā ir pēdējās vietās ES. Salīdzinājumam: Igaunijā tie ir 13,2%, Itālijā pat 16,4% no visiem studējošajiem. Deputāte Janīna Kursīte (NA) pauda: būtu nepieciešamas audzēt, nevis mazināt studējošo skaitu šajā jomā. Jums šo problēmu, kā izskatās, ir izdevies atrisināt. Kā to esat panākuši?

Esam parādusi dzirdēt, ka Latvijā nesamērīgi daudz jauniešu studē humanitārās un sociālās zinātnes un cik svarīgi panākt pieaugumu citās jomās. Bet jūsu nosauktie skaitļi ir nūdien interesanti un liek paraudzīties kritiski uz šādu pieņēmumu. Tā kā esam ļoti ieinteresēti jaunās pētnieku paaudzes veidošanā, tad ir pamanīts, ka resursi, no kura pasmelties, ir ierobežots. Ar to saskaramies, kad jālecer projekti ar noteiktām studējošo slodzēm. Dažbrīd paši savā starpā sacenšamies par motivāciju, spējīgiem un labi sagatavotiem studentiem. Vienlaikus jāprieceļas, ka esam iekārta darba vieta. Arī ļoti jauns institūts: patlaban gandrīz puse no mūsu personāla atbilst t. s. jaunā zinātnieka statusam, kas, protams, ne vienmēr un tomēr vairumam gadījumu nozīmē arī nelielu gadu skaitu. Nekādas īpašas

viltības šai ziņā neizmantojam. Iedrošinos apgalvot, ka intelektuālā enerģija ir līpīga un sava veida magnēts. Lai mēģinātu, ka institūta ir pietiekami daudz cilvēku ar dabisku nepieciešamību iegūt un radīt jaunas zināšanas. Aktīvi intelektuālā iekšējā gaisotne, kas jūtama arī ārpusē – mūsu konferencēs un citos samērā daudzveidīgos pasākumos, ar ko vērsamies pie sabiedrības. Digitālās talkas, lasīšanas akcijas, projektu sociālie tīkli. Tas rada pārlicību, ka zinātne patiesi var sabiedrībai noderēt. Tā arī ir motivācija – papildu iespēja pelnīt iztikai, liekot lietā prātu.

Viens no tuvākajiem jūsu ZI rīkotajiem pasākumiem ir Jauno pētnieku diena. Tas arī ir viens no paņēmieniem, kā piesaistīt jaunos zinātniekus?

Jā, nūdien! Mūsu nolūks šai gadījumā gan nav tik pragmatiskais kā ēsmas izlikšana. Drīzāk gribam veicināt intelektuālu kustību. To ļoti apsviecamā veidā jau dara Jauno zinātnieku apvienība. Šis varētu būt satelītpasākums. Bet patiesībā tā ir pasēna, kādu laiku pārtraukta institūta tradīcija, kas tagad tiek iedzīvīnāta jaunā veidolā – ikgadēja jauno zinātnieku konference pavasarī. Pērn notika priekšvēstnesis – doktorantu seminārs ar vienīgi pašmāju dalībniekiem. Pēc tā sarīkojām diskusiju, lai noskaidrotu, vai institūta jaunie pēt-

zinātņu pašapziņai

FOTO: AIVARS LIEPINS. DIENAS MEDIJI

nieki neuzskata par vajadzīgu un nav gatavi uzņemties iniciatīvu pulcināt humanitāro un sociālo zinātņu doktorantus valsts mērogā, lai sastaptos ar domubiedriem un veidotu apjautu, kā šī pētniecības joma attīstās. Nebija pārsteigums, ka ideja tika strauji un atsaucīgi atbalstīta. Un, lūk, 21. maijā notiek *Jauno pētnieku diena* – konference, kurai pieteikti 24 referāti no deviņām doktorantūras vietām (katru LU fakultāti neskaitot atsevišķi, daži arī ārpus Latvijas).

Diemžēl IZM apkopotie dati rāda: humanitāro un mākslas zinātņu programmu beidzēji pelna vismazāk, vidēji – tikai 10 000 eiro gadā, kamēr, piemēram, IT un inženierzinātņu absolventiem tie ir vidēji 16 000 eiro gadā.

Tas tā acīmredzot ir. Bet tā ir globāla parādība.

Iespējams, tas jūs tiešā veidā neskar, jo jūsu ZI ienāk zinošākie latviešu valodas lietotāji. Taču latviešu valodas un literatūras skolotāji trauksmi ceļ par latviešu valodas prasmes kritumu. Tas parādās arī centralizēto eksāmenu darbu vērtējumā – nereti pareizrakstības ailītē nevar ielikt nevienu punktu. Diemžēl jaunais mācību saturs, kas tagad pakāpeniski ienāk skolās, nesekmē tās nopietnāku apguvi, uzskata pedagogi. Vai, jūsuprāt, ir iemesls

Dace Bula

- 1998. gads, doktora grāds filoloģijā
- 1978–1984 Latvijas Universitāte, Filoloģijas fakultāte
- Kopš 2011. gada LU Literatūras, folkloras un mākslas institūta (LFMI) direktore
- 2002–2011 LFMI direktora vietniece zinātniskajā darbā
- 1999–2012 LFMI Latvīšu folkloras krātuves vadītāja
- Kopš 2006. gada LFMI vadošā pētniece
- Sešu starptautisku pētniecisku asociāciju biedre

sist trauksmes zvanus?

Nevaru spriest par jaunā mācību satura ietekmi uz valodas prasmēm. Droši vien vēl par agru. Ka latviešu valodas pratība kritas, ir ievērojams. Bet tas, kas mani satrauc vairāk, ir kvalitatīvu akadēmiskās rakstības kursu trūkums Latvijas augstskolās. Spēja radīt zinātnisku, jēgpilnu un intelektuāli baudāmu tekstu nav pietiekama augstskolu beidzēju vidū. Tā nereti tiek apgūta jau nedaudz par vēlu – rakstot doktordarbu vai tapinot pirmās zinātniskās publikācijas.

Kā attālinātais formāts ir mainījis jūsu ZI darbu? Kādi ir plusi, kādi – minusi?

Tas ļāvis ilgāk un stabilāk noturēties pie mājas rakstāmgalda. Izvairīties no burzmas, rūpīgi apsvērt pulcēšanās un saziņas nepieciešamību. Tāds režīms palīdz koncentrēties, un tam bijusi pozitīva ietekme uz paveikto rakstnodarbu apjomu. Vienlaikus ir bijusi kavēta datu ieguve pētījumos, kuri paredz lauku darbu, sastapšanos ar cilvēkiem, intervijas. Dažiem projektiem tādēļ nācies lūgt pagarinājumu. Tāpat bijusi apgrūtināta konferenču organizēšana un apmeklēšana. Nācies iztikt bez akadēmiskā tūrisma.

Patlaban (saruna notiek 22. aprīlī) LU LFMI mājaslapā var lasīt, ka ir izsludināts konkurss uz ZI direktora vietu. Tas nozīmē, ka jūs vairs šo amatu neieņemsiet?

Jā, esmu šai amatā jau pavadījusi divus atvēlētos termiņus. Un tas patiesi ir gana! Pēc Jāņiem institūtam būs jauns direktors.

Ir izsludinātas arī vairākas citas vakances. Ar ko tās saistītas?

Ar to, ka vairākās amatu vietās ir beidzies ievēlēšanas sešu gadu periods. Tāpēc tās tiek atvērtas un sludināts jauns konkurss.

Pie kā jūs šobrīd strādājat? Kas ir jūsu kā pētnieces fokusā?

Nekad neesmu bijusi tīra administratore un priecājos, ka turpmāk nebūs jāierobežo pētnieciskās ieceres par labu

citiem pienākumiem. Pēdējos trīs gadus vadu IZP finansētu projektu *Dzīve līdzās ostai*. Tas ir starpnozaru pētījums par Rīgas ostas kaimiņapkaīmēm – Bolderāju, Kundziņsalu, Mangaļsalu un Vecmīlgrāvi. Mana daļa tajā ir vides pieredzes stāsti. Kā cilvēki izjūt un interpretē savu fizisko nomitinājumu pilsētvidē, kā pieredz mijiedarbi ar dabu (tostarp plūdiem), kā sadzīvo ar ostas žogu un dažādām ekoloģiskām – putekļiem, smakām, troksni, vibrāciju. Latvijā pamazām sāk attīstīties tāda starptautiski jauna nozare kā vides cilvēkzinātne (*environmental humanities*). Mūsu institūts ir viena no pajumtēm, kur tas norisinās. ●

Vai internets nogalinās valodu?

Digitālie plašsaziņas līdzekļi kļuvuši tik svarīgi, ka ir radies pat jauns valodas paveids – digilekts

MŪSDIENU tehnoloģijas ir būtiski mainījušas veidu, kā strādājam, mijiedarbojamies un sazināties. Digitālie mediji ļauj radīt jaunus saziņas veidus, interpretēt uzrakstīto interaktīvi un elastīgi. Bet tūlītējā ziņojumapmaiņa un sociālie tīkli ir veicinājuši jaunu vārdu, stilu un žanru parādīšanos, apvienojot mutvārdu interaktīvo raksturu un spontānātāti ar tekstu īpatnībām.

Digitālie plašsaziņas līdzekļi kļuvuši tik svarīgi, ka ir radies pat jauns valodas paveids – digilekts, uzskata Āgnesa Vešeleški, Korvina Universitātes Budapeštā asociētā profesore. Tam ir daudz īpašu formu, pareizrakstības, gramatikas un stila īpatnību, kas veidojušās, apzināti un neapzināti ignorējot literārās rakstu valodas pieņemtas tradīcijas.

Visspilgtākie jauninājumi attiecas uz vārdu krājumu. Timekli ir radušies daudzi jaunvārdi, no kuriem daži nu jau ir kļuvuši par ierastu parādību visos sabiedrības slāņos un visu veidu saziņā. Tādiem angļu valodas vārdiem kā *troll* (trollis), *meme* (mīms) un *like* (patīk) iepriekš bija pavisam cita nozīme. Bet tādi saīsinājumi kā *OMG* jeb «ak dievs!» un žestus raksturojoši izteicieni, piemēram, *facepalm* (ar plaukstu aizklāta seja) ir atdzimuši jaunā kontekstā. Angļu valoda ir iedvesmojusi daudzus jaunvārdus gan tāpēc, ka tā dominē tiešsaistes pasaulē, gan arī tāpēc, ka tās izmantošana, iespējams, pievieno sava veida prestižu.

LABĀKI RUNĀTĀJI UN RAKSTĪTĀJI

Digilekta attīstība un ietekme uz mutvārdu saziņu var palīdzēt mazināt ierobežojumus un psiholoģisko atsvešinātību, ko sabiedrībā savulaik veicinājusi prasmē rakstīt un lasīt, kam trūkst mutvārdu spontanitātes. «Ieplānotu komunikāciju vairs neuzskata par ideālu, pat ne literatūru,» norāda Āgnesa Vešeleški. Piemērs tam ir mobilo tālrunu romāns (*cell phone novel*) – literārs žanrs, kas ir īpaši populārs Japānā un Ķīnā un ko veido īsas nodaļas, kuras abonenti saņem e-pastā vai īsziņā.

Pat rakstīšana tviteri un komunikācija īsziņās liecina par valodas attīstību. Šāda saziņa padara mūs par labākiem un elastīgākiem rakstītājiem, runātājiem un komunikatoriem, uzskata valodniece Grečena Makaloha, grāmatas *Interneta dēļ: izpratne par jaunajiem valodas noteikumiem* un raidieraksta *Lingthusiasm* autore.

Tātad visi modes saīsinājumi, pieturzīmju nelietošana un emocijzīmes neapdraud valodu? Pasakiet to latviešu valodas skolotājiem un konservatīvi noskaņotajiem valodniekiem!

«Valoda ir visnozīmīgākais un neparastākais cilvēces atvērtā koda projekts,» raksta Grečena Makaloha. Viņa paredz, ka mūsdienu digitālie iezemieši (*digital natives*) jeb cilvēki, kas uzauguši interneta vidē, būs vismaz divvalodīgi – gan literārajā valodā, gan neoficiālajā interneta valodā – un zinās, kad ir lietderīgi izmantot vienu vai otru veidu. Tiesa, vērojot latviešu valodas tendences, mani bieži vien māc šaubas – vai tiešām spēs?

Vai visi modes saīsinājumi, pieturzīmju nelietošana un emocijzīmes neapdraud valodu?

EMOCIJZĪMJU UZVARAS GĀJIENS

Galvenā digilekta pazīme, kas tuvinā tekstu runātajai valodai, ir emocijzīmju lietošana. Tās var palīdzēt piešķirt nozīmes kontekstu, nodomu, sajūtas. Īpaši populāras ir roku un seju piktogrammas.

Šie stilizēti grafiskie attēli radās Japānā 90. gados, lai aizvietotu daudzos hieroglifus un nepārprotami attēlotu emocijas un abstraktas idejas. Sejiņa ar prieka asarām ● 2015. gadā pat kļuva par Oksfordas vārdnīcas vārdu. Mūsdienās ir pieejama arī emocijzīmju enciklopēdija, automātiskais tulkotājs, top radoši darbi, un emocijzīmju valoda arvien vairāk kļūst par visiem saprotamu starptautisku valodu.

— Aiga Veckalne,
valodniece, raidieraksta
Pieturzīmes veidotāja

No vienas puses, šīs izmaiņas rada optimismu par tehnoloģiju potenciālu atbalstīt digitālo rakstpratību dažādās grupās. No otras puses, arvien biežāk raisa bažas par iespējamo kaitējumu ne tikai bērnu spējai lasīt iedzīlīnoties un koncentrēti, bet arī viņu runas prasmju attīstībai. Cilvēku agrīnā valodas pieredze arvien vairāk ir saistīta ar digitālo tekstu – tālrunos un planšetdatoros. Bet kāds 2020. gadā Itālijā veikts pētījums atklāja, ka ilgāks digitālo ierīču izmantošanas laiks saistīts ar zemāku mimikas un žestikulācijas prasmju attīstību bērniem no astoņiem līdz 17 mēnešiem un vājāku valodas attīstību bērniem vecumā no 18 līdz 36 mēnešiem neatkarīgi no dzimuma, sociālekonomiskā stāvokļa, satura un lietošanas veida.

Vecāku un skolotāju nozīme valodas attīstības un lasītprasmes veicināšanā ir ļoti svarīga, tādēļ aprūpētājiem būtu jāsniedz informācija gan par to, cik svarīgi ir lasīt bērniem drukātā veidā, gan par to, kā vislabāk pārvaldīt un atbalstīt bērnu digitālo ierīču lietošanu. Piemēram, Apvienotās Karalistes Nacionālā rakstpratības organizācija ir izstrādājusi ieteicamo un ekspertu pārbaudītu lietotņu sarakstu valodas un saziņas prasmju attīstībai (Literacyapps.literacytrust.org.uk).

PIEAUGUŠO IETEKME

Izmantojot dialoga veida lasījumu, mijiedarbojoties ar tekstu, vecāki veicina bērnu izpratni, uzdod jautājumus un palīdz bērniem koncentrēties un saistīt tekstus ar savu dzīvi. Šāda mijiedarbība bagātina bērnu valodas prasmes, veido viņu skatījumu uz lasīšanu kā

uzmanības laiku, kā arī palielina viņu prieku un interesi par lasīšanu.

Savukārt daudzās digitālo ierīču interaktīvās funkcijas novērš bērnu uzmanību un kaitē izpratnei. Turklāt e-grāmatās un lietotnēs pieejamā teksta audioversija un aktivitāšu pārpilnība var signalizēt vecākiem, ka viņu atbalsts, kad bērni lasa digitālos tekstus, nav vajadzīgs. Vecāki bieži ļauj bērniem lietot planšetdatorus un viedtālrunus patstāvīgi, vienlaikus nodarbojoties ar citiem uzdevumiem un atstājot bērnus bez pieaugušo mijiedarbības, kas ir tik nozīmīga valodas un rakstpratības attīstībai.

Pastiprināta digitālo tekstu iedarbība var veicināt paviršu lasīšanu, vairāku uzdevumu veikšanu vienlaikus un sadrumstalotu uzmanību. Piemēram, ASV veiktā pētījumā atklāts, ka tie skolēni, kuri lasīja rakstus drukātā veidā, teksta izpratnes ziņā pārspēja tos, kuri lasīja ekrānā. Šo ierobežojošo efektu ekrānā var mazināt, ja bērnus mudina dziļāk apstrādāt digitālos tekstus (piemēram, veidojot teksta kopsavilkumu, meklējot atslēgvārdus).

Tomēr digitālo tekstu īpašības, piemēram, spēja pielāgot burtveidola lielumu un atstarpes, atslēgvārdu skaidrojumi, kā arī multivide, kas papildina stāstījumu, var arī palīdzēt uzlabot bērnu uztveri un izpratni. Pētījumi liecina, ka, pareizi izmantojot un izstrādājot, multivides funkcijas var izrādīties noderīgas imigrantu bērniem un sociāli neaizsargātām ģimenēm. Papildu neverbālā informācija no mūzikas un animācijām stāstu e-grāmatās un lietotnēs veicina šo bērnu izpratni un valodas prasmes.

QUO VADIS?

Datorizētās saziņas ietekmē notiek arī citas izmaiņas, piemēram, pamazām izzūd rakstīšanas rokrakstā. Ir valstis, kur skolēniem mācībās arvien mazāk jāraksta ar roku vai tas nav jādara vispār, lai gan šādi rakstīšanai ir daudz nozīmīgu attīstības ieguvumu.

«Kognitīvajām prasmēm, ko izmanto lasīšanā un rakstīšanā, ir nozīmīgs papildu ieguvums,» norāda neirozinātnieks Viljams Klemms. «Lai rakstītu salasāmā rokrakstā, ir nepieciešama smalka pirkstu vadība. Jums jāpievērš uzmanība un jādodom par to, ko un kā jūs darāt. Jāvingrinās. Smadzeņu attīlveidošanas pētījumi liecina, ka rokraksts aktivizē smadzeņu apgabalus, kas nepiedalās, rakstot datorrakstā.»

Cilvēces attīstība ir atkarīga no valodas prasmēm un spējas komunicēt jaunas un sarežģītas idejas, lai integrētu tās kultūrā un sociālekonomiskajās norisēs. Lai sadarbotos, cilvēkiem ir nepieciešama valoda.

Taču nav viena pareiza valodas lietošanas veida. Arī tiešsaistē. Mēs varam lietot valodu atšķirīgi, un tas veicina sociālo mijiedarbību. «Ja jau mode var mainīties, kāpēc nevar valoda?» retoriski jautā Grečena Makaloha.

Valodas izmaiņas – tas ir ļoti dabisks process, un būtu savādi, ja tā nemainītos. Izcilais latviešu valodnieks Kārlis Milēnbahs savulaik ir teicis: «Valoda nekad nedrīkst uz vietas stāvēt. Ar attīstības beigām valoda ieslīgst ēnā valstī. Mūžīga attīstība, mūžīga pārmaiņa ir valodas dzīvība, miers un sastingums ir viņas nāve.» Interesanti, kas gan viņam būtu sakāms par šādām attīstības tendencēm? ●

Jāklūst digitāli spīciem

Digitālajās prasmēs krietni atpaliekam no citu Eiropas valstu iedzīvotājiem. **Vai tiešām katram no mums jāiemācās programmēt un jāzina, pēc kādiem algoritmiem darbojas mākslīgais intelekts?**

PANDĒMIJAS dēļ savas digitālās prasmes gada laikā nācies uzlabot kosmiskā ātrumā – e-komercija ir uzplaukusi, tikšanās un prāta vētras notiek videosaziņas platformās, darbs un mācības – attālināti. Taču pandēmija kādreiz beigsies, bet digitalizācija neapstāsies. *Accenture Technology Vision 2021* pētījumā, kurā piedalījās vairāk nekā 6200 vadītāju no 31 valsts, secināts, ka attālinātais darbs būs jaunā norma.

Tajā kritiska loma būs digitālajai drošībai: kā notiek failu uzglabāšana, kāda ir mājas tīkla drošība, atjauninājumu ieviešana, paroļu politika. Vadītāji uzskata – tieši darbiniekiem jāklūst par digitālo pārmaiņu virzītājspēku. Prasmes strādāt ar viedierīcēm, programmatūrām un lietotnēm kļūs aizvien svarīgākas.

Bet ko tas īsti nozīmē? Kā ielēkt digitālās transformācijas ātrvilcienā un neizkrist no tā ārā kā no veciem ratiem?

NEESAM IZCILNIEKI

Pēc *Eurobarometer* socioloģiskās aptaujas datiem, Latvijā vairāk nekā 70% iedzīvotāju domā, ka viņiem ir pietiekamas prasmes digitālo tehnoloģiju izmantošanai ikdienā.

6200 vadītāju pētījumā secināts: attālinātais darbs būs jaunā norma. Vadītāji uzskata – tieši darbiniekiem jāklūst par digitālo pārmaiņu virzītājspēku

Tikai 10% ir atzinuši, ka viņiem nav nepieciešamo prasmju, bet 13% par to šaubās.

Bet šaubīties vajadzētu vairāk. 28 valstu, arī Latvijas, progresu digitalizācijas jomā mēra ar Eiropas Savienības digitālās

ekonomikas un sabiedrības indeksu (DESI), un pērn Latvija tajā ierindojās ne pārāk augstajā 18. vietā. Salīdzinot ar 2019. gadu, noslidējusi par trim vietām.

Spriežot pēc indeksa mērījumiem, Latvijā ir laba elektroniskās pārvaldes pakalpojumu kvalitāte, liels platjoslās pārklājums ar ātriem ļoti augstas veiktspējas tīkliem, un 5G nodrošināšanai valstī jau ir piešķirts radiofrekvenču spektrs. Taču digitālo prasmju vērtējumā atrodamies 5. vietā no beigām.

Digitālās prasmes vismaz pamata līmenī ir tikai 43% latviešu, bet virs pamatlīmeņa – 24%. Tas nozīmē, ka vairums savas digitālās spējas nav attīstījuši. Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju speciālistu ir tikai 1,7% no Latvijā nodarbināto kopskaita, kas ir gandrīz divreiz mazāk nekā ES vidēji. IKT jomā strādā maz sieviešu – tikai 1% no nodarbināto sieviešu skaita ir IKT speciālistes.

UNESCO digitālās prasmes ir definējis kā prasmju kopumu izmantot digitālās ierīces, lietotnes un tīmekli, lai iegūtu un lietpratīgi izmantotu informāciju. Šādas prasmes ļauj cilvēkiem radīt un dalīties digitālajā saturā, komunicēt, sadarboties un risināt problēmas attālināti. Tas ir svarīgi, lai iedzīvotāji varētu pilnveidoties un būt sociāli aktīvi visa mūža garumā. Taču cilvēks ar labām digitālajām prasmēm var izmantot arī tehnoloģiju

paplašinātās iespējas. Viņš saprot, kas ir un kā darbojas mākslīgais intelekts, mašīnmācīšanās, pārvalda datu analīzi.

Kāpēc šādu prasmju trūkst? Neesam novērtējuši mācīšanās nozīmi, atbild informācijas un tehnoloģiju jomas eksperti. *Microsoft* vadītāja Baltijas valstīs Renāte Strazdiņa uzskata, digitālās tehnoloģijas attīstās tik strauji, ka to dotās iespējas vairs nav iespējams apgūt, tikai lietot. «Vispirms ir jāiemācās: jāizlasa instrukcija, jānoskatās videopamācība, jāpiedalās kādā vebinārā. Ir jāpamēģina un jāklūdās. Pieņem, ka ne visi mācīšanās procesu uzskata par prioritāti,» saka Renāte Strazdiņa. «Pēdējā gada laikā ir bijušas daudzas reizes, kad esmu apzinā-

ti mācījusies. Strādāju tehnoloģiju uzņēmumā, bet arī man daudzas lietas ir jāapgūst.»

Pandēmijas gads daudzus ir piespiedis mācīties. Eiropā vidēji 62% uzskata, ka pēdējā gada laikā viņu digitālās prasmes ir uzlabojušās. Piemēram, *Microsoft Teams* lietotāju skaits aizvadītā gada laikā pasaulē palielinājies par 280%. Lai nodrošinātu pilnīgi vai daļēji attālinātās mācības, *Microsoft Teams* šobrīd izmanto vairāk nekā 200 miljoni skolēnu, studentu, pasniedzēju, skolo-tāju un izglītības iestāžu vadītāju visā pasaulē. Baltijas valstīs aptuveni puse skolēnu un studentu mācās *Microsoft Teams*.

Taču Latvijas Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas asociācijas (LIKTA) presi-

dente, Latvijas Universitātes profesore Signe Bāliņa mudina neapstāties pie tā, ko esam iemācījušies. Vajadzīga arī izpratne par algoritmiem, prasmes, kas saistītas ar procesu automatizāciju un lietotņu radīšanu, pamatzināšanas datu analīzē. Pieaugot e-komercijas nozīmei, pieprasītas kļuvušas arī prasmes mājaslapu izveidē un uzturēšanā, zināšanas par digitālo mārketingu. «Visiem nav jābūt IT speciālistiem, bet sapratne par šīm lietām ir ļoti svarīga. Ja tā ir, mēs esam gatavi domāt citā līmenī,» saka Bāliņa.

Timekli atrodami daudzi bezmaksas un maksas mācību materiāli, attālināti tiek rīkoti kursi, vebināri, mācību video digitālo prasmju uzlabošanai. Ir viegli apjukt.

Lai izvēlētos labāko variantu, Signe Bāliņa un Renāte Strazdiņa iesaka uzdot sev jautājumu, kādas prasmes būs iespējams lietot ikdienā. Jāsaprot, kādas zināšanas un digitālās prasmes var uzlabot darbu jomā, kurā cilvēks jau strādā.

«Piemēram, ja cilvēks grib vizualizēt statistiski iegūtu informāciju, ļoti daudzi tehnoloģiju ražotāji un IT uzņēmumi rīko vebinārus,» stāsta Strazdiņa. «Man patīk *LinkedIn Learning*, kur var piekļūt ļoti labiem, praktiskiem kursiem par tehnoloģiju lietojumu. 8–12 mācību stundās iegūt pamatzināšanas un izpratni. Pēc tam atliek tikai turpināt būtēt savas prasmes.»

Bāliņa iesaka vispirms atlasīt kursus, kuros var iegūt prasmju pamatlīmeni. Kad tie pabeigti, būs lielāka skaidrība, kā turpināt pilnveidi.

GLOBALĀ INICIATĪVA

Pērn, apzinoties pandēmijas radītos izaicinājumus ekonomikā, *Microsoft* sāka projektu *Global Skills Initiative*, kura mērķis bija 2020. gada laikā 25 miljoniem cilvēku uzlabot digitālās prasmes. Līdz gada beigām mācību programmas bija pabeiguši 30 miljoni pasaules iedzīvotāju.

Baltijas valstu iedzīvotājiem *Microsoft* sadarbībā ar LU Inovāciju centru, ISM Vādības un ekonomikas universitāti Viļņā un Igaunijas Biznesa skolu Tallinā izveidoja personīgās attīstības programmu *Digitālo prasmju pilnveides programma Baltijā*. Tajā bija iespēja izvēlēties un bez maksas angļu valodā apgūt divas programmas: *Biznesa un datu analīze* un *Bezkode un mazkode programmu izstrāde un lietoņu veidošana*.

Datu analīzes programmā var apgūt, kā atlasīt uzticamus, kvalitatīvus avotus, kā datus savienot, kādi digitālie rīki un kā izmantotjami analīzei, kādas šajā procesā ir ieteiktās metodes, kādi rezultāti iegūstami un kā tos vizualizēt. Savukārt bezkode un mazkode programmēšanas kursos māca, kā bez pamatīgām kodēšanas prasmēm var radīt risinājumu vienkāršu procesu automatizēšanai. «Mēs mācījām, kā izmantot jau esošas veidnes. Piemēram, ja ir virtuālā asistenta veidne, tad jāiedod jautājumu un atbilde saraksts un nosacījumi, kā virtuālajam asistentam jādarbojas,» stāsta Renāte Strazdiņa. «Es arī pagājušajā vasarā apguvu šo programmu, uztaisīju mobilo lietotni inventāra uzskaitēi, un man pašai bija ļoti patīkami atklāt, ka lietotne, radīta bez klasisks programmēšanas, strādā.»

Pieteikšanās programmām tika izsludināta pagājušā gada novembrī, līdz gada beigām 5889 cilvēki Baltijā pieteicās apgūt datu analīzi, 3934 – bezkode un mazkode programmatūru izstrādi. Tātad visās trijās Baltijas valstīs mācībām pieteicās 9823 cilvēki, bet apliecinājumu par kursu pabeigšanu jau saņēmuši 1045.

Viens no galvenajiem iemesliem, kāpēc cilvēki pārtrauca mācības, – jāmācās patstāvīgi, ir nepieciešama disciplīna, motivācija

un laiks, secinājusi Renāte Strazdiņa. Tieši laika trūkums esot bijis galvenais iemesls, ko dalībnieki minējuši kā ieganstu mācību pārtraukšanai.

Otrs visbiežāk minētais iemesls bija nepietiekamās zināšanas angļu valodā. «Mēs arī secinājām, ka mācību procesā ir svarīga komūna. Cilvēki cits citu uzmundrināja, motivēja mācīties, tiešām palīdzēja cits citam. Tā ir viena no pamatlīnām – ja cilvēks darba dēļ attālinās no mācībām, komūna var palīdzēt atgriezties,» stāsta Renāte Strazdiņa. «Iesaistījām ekspertus praktiķus, kuri atbildēja uz jautājumiem. Arī tas ļoti daudziem palīdzēja saņemties un turpināt mācības. Ja ir tehniski jautājumi, jālauj, lai

tūkstoshi sieviešu. 1500 no viņām programmu jau beigušas un ieguvušas sertifikātu.

IESPĒJA UZŅĒMUMIEM

LIKTA jau 2019. gadā sāka projektu *Gudrā Latvija*, kurā IT nozares eksperti palīdz uzņēmumiem digitālajā transformācijā, sniedzot viegli saprotamus padomus un risinājumus. Tajā ir izstrādāts digitālā brieduma tests, kurā uzņēmēji, atbildot uz jautājumiem par darba procesiem, var saņemt padziļinātu vērtējumu ne tikai par sava uzņēmuma digitālajām spējām, bet arī salīdzinājumu ar konkurentiem nozarē un reģionā. Testu līdz šim izpildījuši vairāk nekā 1300 uzņēmumu un pēc tam saņēmuši ieteikumus, kādi IT risinājumi palīdzētu strādāt efektīvāk.

Signe Bāliņa novērojusi, ka cilvēku izglītošanai, arī digitālo prasmju pilnveidei pašlaik daudz resursu atvēl lielle, kā arī starptautiskie uzņēmumi. «To vadītāji ir sapratuši ieguvumu, ko dod darbinieku zināšanas un prasmes,» saka Bāliņa. «Mazos uzņēmumos ir grūtāk – ja ir mazs darbinieku skaits un kaut viens no viņiem mācās, kas tad viņa vietā strādās? Bet zināšanas palīdz strādāt efektīvāk. Var atklāties, ka nav jādara vairāk, jādara gudrāk.» Tāpēc viņa mudina arī darbiniekus uzņemties, kur darba devējs nepiedāvā prasmju pilnveidi, pašiem meklēt iespējas mācīties. Nereti tālākizglītības iespējas var meklēt nozaru asociācijās.

Lielāko daļu pašlaik pieejamo bezmaksas izglītības programmu finansē IT un tehnoloģiju uzņēmumi. Renāte Strazdiņa skaidro – jo gudrāks lietotājs, jo labāk viņš izmanto dotās iespējas, biznesa klienti spēj precīzāk formulēt sev vajadzīgos risinājumus. «Mums ļoti patīk katra saruna ar gudru un prasīgu klientu. Jo tad ir interesanti, rodas jaunas idejas,» saka Strazdiņa.

«Digitālās prasmes maina mūsu dzīvi, un, ja ir zināšanas, uzņēmums vai organizācija spēj jēgpilni izmantot tehnoloģijas. Jo efektīvāks darbs, jo lielākas iespējas attīstīt savas valsts ekonomiku un veidot turīgāku sabiedrību,» skaidro Bāliņa.

DIGITALIZĀCIJA SKOLAS SOLĀ

Lai uzlabotu sabiedrības digitālās prasmes, eksperti iesaka lielāku uzmanību pievērst zināšanām un prasmēm, ko var iegūt skolās un augstskolās. Nozares popularizēšanai skolēnu vidū 2016. gadā IT uzņēmumi *Accenture*, *MAK IT* un Rīgas Tehniskā universitāte nodibināja IT izglītības fondu. Šobrīd notiek rošs darbs, lai mācību materiālus pielāgotu jaunajiem *Skola2030* izglītības standartiem, stāsta tā izpilddirektore Zanda Zilgalve. Mērķis ir iemācīt skolēniem ne tikai programēt, bet arī sniegt ieskatu projektā vadībā, sistēmanalizē, darbā ar datubāzēm.

Tas ir būtiski, jo no 2020. gada skolās pakāpeniski sāk apgūt arī tehnoloģiju mācību jomu, kurā ir datorika, dizains un tehnoloģijas, programmēšana, robotika, digitālais dizains. Lai vairāk atbalstītu šīs jomas pedagogus, IT izglītības fonds izstrādājis

«Nav noslēpums, ka mūsdienās jaunieši daudz laika pavada pie ekrāniem, bet mēs vēlamies, lai šis laiks būtu jēgpilns, lai viņi iegūtu arī nākotnē vajadzīgas zināšanas un prasmes»

uz tiem atbild praktiķi.» Digitālo prasmju pilnveides programma patstāvīgai apgūšanai joprojām ir pieejama LU Inovāciju centra mājaslapā *Lumic.lv*.

Līdzīgi kā *Microsoft*, arī citi tehnoloģiju uzņēmumi rīko mācības ar mērķi ne tikai celt lietotāju digitālās prasmes, bet arī sagatavot jaunus IT speciālistus. Piemēram, *Accenture* ir mācību programma *Bootcamp*, kas gada laikā sagatavo aptuveni 300 cilvēku darba sākšanai nozarē. Mācības ir daļa no uzņēmuma personāla atlases programmas.

Bet kopš 2019. gada *TestDevLab* rīko intensīvas mācības, kuru gaitā vairāk nekā 100 cilvēku jau apguvuši programmatūras testēšanas un tieši saistīto tehnoloģiju pamatus. Puse absolventu kļuvuši par uzņēmuma darbiniekiem.

Savukārt ar *Google.org* atbalstu Latvijā un Lietuvā kopš 2020. gada programmā *Women in Tech* rīkoja kursus *Iepazīsti tehnoloģijas*, kuriem pieteicās vairāk nekā 10

KAS IR DIGITĀLĀS PRASMES?

Digitālās pamatprasmes
ir prasmes izmantot digitālo ierīču
pārūkprogrammas, internetu un
drošas platformas.

Komunikācija: nosūtīt elektroniskās
vēstules, pievienot dokumentus,
izmantot sociālos medijus.

Iegūt un nodot informāciju: izmantot
meklētājus, apzinoties, ka ne visa tīmeklī
iegūtā informācija ir uzticama, kā arī piekļūt
saturam dažādās ierīcēs.

Darījumi: izveidot kontu e-komercijas un
tiešsaistes pakalpojumu vietnēs, izmantot
dažādas drošas maksāšanas metodes,
aizpildīt tiešsaistes veidlapas.

Problēmu risināšana: izmantot
programmatūru problēmu risināšanai un
lietojuma uzlabošanai.

Būt drošam un juridiski korektam: pārzināt,
kāda ir labā prakse datu iegūšanā un dalīšanā,
kā saglabāt paroles drošību, ievērot drošības
pasākumus pret virusu apdraudējumu.

metodiskos mācību materiālus priekšmeta *Dizains un tehnoloģijas* pedagogu kvalifikācijas celšanai, kas visiem pieejami *Startdesign.lv*.

«Es varu tikai uzteikt skolotājus, cik ātri un cik labā līmenī viņi ir spējuši apgūt visas prasmes,» saka Zanda Zilgalve. Pagājušajā gadā izglītību īpašos kursos esot ieguvuši 40 mācību priekšmeta *Dizains un tehnoloģijas* skolotāji, šogad plānots dot mācību iespējas divreiz lielākam skolotāju skaitam. Interesanti, ka *Startdesign* materiālus par labiem uzskata arī daudzi cilvēki, kas nav saistīti ar pedagogiju. Viņi platformu novērtējuši kā lielisku vietni digitālo prasmju uzlabošanai.

«Nav noslēpums, ka mūsdienās jaunieši daudz laika pavadā pie ekrāniem, bet mēs vēlamies, lai šis laiks būtu jēgpilns, lai viņi

ADVANCĒTAS DIGITĀLĀS PRASMES

Digitālais mārketings
biznesa vajadzībām.
Sociālie mediji profesionālai
pilnveidei un arī biznesam.

UX jeb lietotāja pieredze,
lai uzlabotu produktu vai pakalpojumu
piedāvājumu digitālajā vidē.

WEB analitika jeb mājaslapu
apmeklētāju darbību analīze.

Mākslīgais intelekts:
izpratne, kā tas darbojas,
lai to varētu izmantot biznesa procesu
automatizēšanai.

INFORMĀCIJA: UNESCO

iegūtu arī nākotnē vajadzīgas zināšanas un prasmes,» saka Zanda Zilgalve. «Piemēram, lai skolēnam rodas interese izveidot kalkulatoru, modinātāju vai spēli, savukārt, ja patīk fotografēšana, viņš var attīstīt savu bilžu apstrādes risinājumu.» Viens no populārākajiem IT izglītības fonda projektiem ir *Start(IT)*, kurā izstrādāta platforma *Startit.lv* programmēšanas pamatu un datorikas mācību apgūšanai.

Pašlaik fondā notiek darbs arī pie ASV veidotās digitālās izglītības platformas *Khan Academy* demo versijas pielāgošanas mūsu izglītības standartam. Šī platforma iepriekš bija pieejama 14 valodās, bet pandēmijas laikā sākās aktīvs darbs pie šī rīka ieviešanas skolu programmās, un šobrīd kaut daļēji apjomā *Khan Academy* jau pieejama 65 valodās. Drīz, iespējams, arī latviski.

IEPAZĪT MĀKSLĪGO INTELEKTU

Ar IT izglītības fonda līdzdalību Latvijā kopš pagājušā gada pavasara jebkuram interesentam ir pieejama uzņēmuma *Reaktor* un Helsinku Universitātes izveidotā mācību programma *Elements of AI*. Tā ir bezmaksas tiešsaistes kursu sērija par mākslīgo intelektu. Kursu iespējams apgūt arī latviešu valodā, un par tā apgūšanu saņemt Rīgas Tehniskās universitātes un Helsinku Universitātes sertifikātu.

Teorētiskas zināšanas kursā apvienotas ar praktiskiem uzdevumiem, ko cilvēks var apgūt savā tempā. Latvijā tam reģistrējušies ap 8000 cilvēku, stāsta Zanda Zilgalve. Bet sertifikātu par beigšanu saņēmis gandrīz tūkstotis. Vidēji mācībām veltītais laiks esot viens mēnesis.

IT izglītības fonds nospraudis mērķi šajās bezmaksas mākslīgā intelekta mācībās iesaistīt vismaz 10 tūkstošus Latvijas ekonomiski aktīvo iedzīvotāju. Kāpēc? Jo mācību laikā ir iespējams risināt dažādus loģiskā un matemātikas pamatzināšanās balstītus uzdevumus, kas uzlabo domāšanas kapacitāti. Kursu absolvents spēj izprast būtiskākos mākslīgā intelekta aspektus, kritiski spriest par jaunumiem, definēt mākslīgo intelektu un izskaidrot metodes, kas ir tā pamatā. «Piemēram, liela daļa cilvēku neapzinās, kā mākslīgais intelekts darbojas mūsu ikdienā, piemēram, sociālajos tīklos mākslīgā intelekta risinājumi piemeklē saturu, kas varētu būt saistošs konkrētam cilvēkam. Tāpat tas funkcionē reklāmas jomā un viedierīcēs,» stāsta Zanda Zilgalve.

LIKTA vadītāja Signe Bāliņa iesaka izmantot iespēju mācīties šajos attālinātajos kursos, jo zināšanas par mākslīgo intelektu palīdz izprast, kā automatizēt procesus uzņēmumos. «Piemēram, mūsdienās ir jau izstrādātas virtuālo asistentu platformas, un gala lietotājam, piemēram, interneta veikala uzturētājam nav grūti savai mājaslapai tādu pievienot. Sarežģīto darbu programmētāji jau ir izdarījuši,» saka Bāliņa. «Bet lietotājam ir rīks, kas jāapmāca. Tāpēc ir būtiski zināt mākslīgā intelekta iespējas un pamatprincipus.»

Vai cilvēks vispār var iztikt bez digitālajām prasmēm? Nē, atbild IT jomas eksperti, nav vairs nevienas jomas, kur cilvēkiem nebūtu vajadzīgas digitālās prasmes. Tātad jāamcās! ●

VIETNES, AR KURU PALĪDZĪBU SAMEKLĒT IESPĒJU UZLABOT DIGITĀLĀS PRASMES

Gudralatvija.lv
[Linkedin.com/learning](https://www.linkedin.com/learning)
Rigatechgirls.com
Startit.lv
Startdesign.lv
Elementsofai.lv

Valkas novada Centrālās bibliotēkas direktore Līga Tetere (1. rindā no kreisās), sabiedrisko attiecību speciāliste Laine Tīdēna, galvenā bibliotekāre Žanete Burkēvica (2. rindā no kreisās) un Pieaugušo literatūras nodaļas vadītāja Līga Rozīte priecājas, ka bibliotēkas jaunais piedāvātais bezmaksas pakalpojums "Preses pauze" guvis darba kolektīvu atsaucību. FOTO: INGA KARPOVA

Pusdienu pauzē iespēja pārlapot un lasīt jaunākos žurnālus

Laikā, kad attālinātais darbs un distancēšanās kļuvusi par ikdienu, Valkas novada Centrālā bibliotēka darba kolektīviem piedāvā lielisku iespēju pusdienu pauzēs – vai nu pārskirstīt, vai ar interesi izlasīt dažādus žurnālus. Bibliotēka šomēnes uzsākusi bezmaksas pakalpojumu "Preses pauze", kas piedāvā četros īpašos statīvos sešus bibliotēkā abonētus žurnālus pēc iestādes vai uzņēmuma izvēles.

Pirmos īpašos, valcēnieša galdnieka Jura Ganiņa izgatavotos preses statīvus ar žurnāliem saņēmuši Valkas mākslas skolas un J. Cimzes Valkas mūzikas skolas kolektīvi. Jau tuvākajā laikā preses statīvi tiks nogādāti arī uz vienu no novada lielākajiem ražošanas uzņēmumiem – SIA "PEPI RER". Turklāt šī īpašā stenda saturu bibliotēkas darbinieces ir gatavas papildināt ar izdrukām no bibliotēkas pieejamām datu bāzēm par interesējošiem tematiem un konkrētas noza-

res aktualitātēm. Šo statīvu saņēmuši žurnālus varēs lasīt pēc izvēles: sākotnējais laika periods – nedēļa, ilgākais – mēnesis. Pēc tam žurnālus pēc pieprasījuma pakalpojuma sniedzēji nomainīs. Bibliotekāre Žanete Burkēvica secina, ka pašlaik vispieprasītākie žurnāli ir "Ieva", "Ievas Stāsti", "Skola un Ģimene", "Mājas Viesis", "Ir" un "Dari Pats!".

TURPINĀJUMS 4. LPP.

Pusdienu pauzē iespēja pārļapot un lasīt jaunākos žurnālus

Valkas novada Centrālās bibliotēkas jaunā pakalpojuma "Preses pauze" īpašos pārnēsājamus koka statīvus darinājis vietējais galdnieks Juris Gaņiņš.

FOTO: INGA KARPOVA

TURPINĀJUMS NO 1. LPP.

Jautāju, vai darba kolektīvos interesējas par iespēju izlasīt arī vietējo laikrakstu "Ziemeļlatvija". Viena no šīs idejas autore – bibliotēkas Pieaugušo literatūras nodaļas vadītāja Līga Rozīte – atzīst, ka interese ir, bet laikrakstā publicētais ir aktuāls iznākšanas brīdī, pēc tam iznāk jau nākamais "Ziemeļlatvijas" numurs. Lai gan šajā laikā bibliotēkas pirmā stāva lasītava ir slēgta, pēc apmeklētāju lūguma darbinieces ļauj ieskatīties vietējā avīzītē un, ja ir vajadzība, nokopēt interesējošo rakstu. L. Rozīte apliecina, ka par "Ziemeļlatviju" bibliotēkas apmeklētājiem vienmēr bijusi liela interese, bet jāreķinās, ka laikraksts tiek abonēts vienā eksemplārā.

L. Rozīte skaidro, ka visos laikos bibliotēkā galvenais ir daudzveidīga un interesanta satura pieejamība. Taču tagad, kad bibliotēkas, līdzīgi kā citu iestāžu, apmeklējums ir ierobežots, kopīgi diskutējot, radās ideja par šo bezmaksas pakalpojumu "Preses pauze". Arī lasītava, kur visi galdi bija aizņemti, kļāvēn pašlaik nestrādā, tāpēc, lai

kompensētu lasītāju neesamību, radās ideja sniegt šo jau daudz par labu esam atzīto pakalpojumu. To apliecina uzņēmumu rinda uz iespēju iegūt īpašo statīvu ar žurnāliem.

Taču, kā atzīst bibliotēkas darbinieces, arī šajā pandēmijas laikā bibliotēka nav zaudējusi uzticamākos lasītājus, tikai ierobežojumu dēļ kontaktēšanās ir pavisam īsu brīdī. To, ka bibliotēka ir vajadzīga, apliecina tas, ka katru mēnesi uz iespēju izlasīt jaunākās, tikko iznākušās grāmatas veidojas lasītgrībtāju rinda. Visām pietrūkst arī bērnu čalu, kas bibliotēkā rada patīkamu gaisotni un dzīvīgumu. L. Teterē stāsta, ka bērni, atnesot izlasītās grāmatas, lūdz, vai nevar kādu brīdī uzkavēties ilgāk, bet diemžēl pagaidām tas vēl nav ļauts. L. Teterē uzskata, ka ar šī jaunā pakalpojuma sniegšanu bibliotēka papildus popularizē ikdienas darbu, vairāk vērsot uz āru.

"Tagad cilvēki nedrīkst atnākt uz bibliotēku un uz vietas izlasīt visu, kas interesē. Lasītavā atstāts viens vienmuļš galdiņš, un to pašu nevar izmantot," žēlojas bibliotēkas direk-

Pirmie, kas izmantoja Valkas novada Centrālās bibliotēkas jauno pakalpojumu "Preses pauze", ir Valkas mākslas skola. Galvenā bibliotekāre Žanete Burkēvica nodod īpašo preses stendu direktorei Sniedzei Ragžei.

FOTO: NO ARHĪVA

tore. Pandēmijas laikā bibliotēkā sākusi strādāt jauna darbiniece – sabiedrisko attiecību speciāliste Laine Tīdēna. Direktore uzskata, ka mūsdienu bibliotēkas darbam tas ir absolūti nepieciešams darbinieks, kurš profesionālā, cilvēkiem saprotamā un vizuāli pievilcīgā veidā regulāri sniedz informāciju sabiedrībai. L. Teterē uzskata, ka Laine to dara profesionāli, ar lielu aizrautību un ieinteresētību. To apliecina cilvēku, kā arī iestāžu un uzņēmumu pieaugošā interese par bibliotēkas

sniegtajiem pakalpojumiem.

Viena no pirmajām iestādēm, kura izmantoja šo bibliotēkas piedāvājumu, ir Valkas mākslas skola. Tās direktore Sniedze Ragže uzskata, ka radošām personībām nevienos laikos nav bijuši sarežģījumi sevi apliecināt. Ar šo pakalpojumu "Preses pauze" bibliotēkas darbinieces sevi apliecinājušas kā personas ar izdomu un vēlmi kārtējo reizi uzsvērt visiem zināmo patiesību – ja Muhameds neiet pie kalna, tad kalns nāk pie Muhameda.

Mākslas skolas pedagogiem ir iespēja lasīt žurnālus "Burda", "Lauku Māja", "Dari Pats!", "Annas Psihologija", "Skolai un Ģimenei" un "Ir".

"Visi esam apmierināti par šo lielisko ideju un tās estētisko izpildījumu," slavē S. Ragže.

Bibliotēka gaida interesentu pieņemumus e-pastā valkasbiblioteka@valka.lv vai pa tālruni +37129136199 (arī WhatsApp) ar norādi "Preses pauze".

— Inga Karpova

"Visi zin'... 100 gadīgā Jelgavas bibliotēka šīs dienas bērnu acīm"

"Visi zin'... jeb zirneklis bibliotēkā" ir projekta gaitā izveidota septiņu minūšu gara animācijas filma par bibliotēkas izmantošanas noteikumiem bērniem saprotamā animācijā. Projekts īstenots sadarbībā ar "Latvijas valsts mežu" un Valsts kultūrkapitāla fonda atbalstīto Zemgales kultūras programmu 2020. vēsta bibliotēkas pārstāve Anna Siliņa.

Īsfilmas tapšanā piedalījās septiņus līdz 10 gadus veci bērni, kuri tika sadalīti četrās radošās grupās: scenāristi – septiņi Svētes pamatskolas 4. klases skolēni, 11 jelgavnieki animatori, seši Pārliepupes bibliotēkas "Teatrēnu" aktieri, kuri ierunāja tekstu, un septiņas Kalnciema skolas ansambļa dziedātājas, kas iedziedāja muzikālo daļu. Katrai grupai pievienojās profesionāli mentori – scenāriste, producete Līga Gaisa, režisore, animatore Dace Liepa, skatuves runas pedagoģe Māra Liniņa un skaņu režisors Uģis Vitiņš.

Kā skaidro bibliotēkā, visu darbu paveica bērni. Scenāristi izdo-

māja tēlus, situācijas, uzrakstīja dialogus, izveidoja bibliotēkas izmantošanas noteikumus un izdomāja, ka bibliotēkās būs attēlotas kā tārpiņi. Animatori izveidoja animācijas lelles, krāsoja, līmēja, kadrēja un filmēja. Mazie scenāristi tekstā iekļāva arī vienu neliterāro vārdu "dava".

Filmas pirmizrāde notika pērnā gada 24. novembrī BJB "Zinītis" pagalmā kopā ar īsfilmu par filmēšanas aizkulisēm un piedzīvoto darba tapšanas laikā. Filmiņa sākotnēji bija paredzēta bibliotēkārājiem stundām, taču, lai popularizētu bērnu viedokli par bibliotēku, tā publicēta aizvadītajā Bibliotēkāju nedēļā.

Papildus projekta laikā notika četras profesionālās meistarklases (scenārija rakstīšanā, skatuves runā, fotokadrējumā, animēšanā), organizētas 10 radošās darbnīcas 31 bērnam no septiņu līdz 10 gadu vecumam, kā arī veikti divi profesionāli skaņu ieraksti (visus filmēšanas procesus veica bērni un jaunieši profesionāļu vadībā). ■

— Agnese Leiburga

Avots: Zemgales Ziņas

Datums: 30-04-2021

Lekārdina ar grāmatām

Līga Tirmāne

Lasītāju gaumes šodien ir tik dažādas, tāpēc otram ieteikt labu grāmatu nav vienkārši. Savu literāro gaumi Ventspils bibliotēkas organizētajā tiešsaistes lekcijā atklāja kultūras žurnāliste Liega Piešiņa.

Ko un kāpēc lasīt? – tāds bija šīs tiešsaistes lekcijas pieteikums, un savas atbildes uz to sniedza Liega Piešiņa, Latvijas Radio žurnāliste un Rakstniecības un mūzikas muzeja pārstāve. Viņa stāstīja par Latvijas Literatūras gada balvu (*LaLiGaBa*) 2020 iekļautajiem darbiem, par Bērnu un jauniešu žūrijas grāmatām, kā arī citiem izdevumiem, kurus, viņasprāt, noteikti ir vērts izlasīt.

Ieskatu vērtīgō grāmatu pasaulē Liega Piešiņa iesāka ar šogad iznākušo Noras Ikenas grāmatu *Ūdens mirdzēšana*, kas, ļoti iespējams, tiks iekļauta nākamajā *LaLiGaBa* konkursā un saņems vēl citas atzinības. Grāmatu eksperte vērsa uzmanību, ka grāmata ir gan saturiski, gan vizuāli skaista. Rakstnieces valodas bagātību un domas dziļumu papildina grāmatas mākslinieces Katrīnes Vasiļevskas paveiktais darbs un Aivara Vilpšona zīmējumi.

Piešiņa pakavējās pie katras no *LaLiGaBa* konkursa finālā iekļuvušajām grāmatām visās piecās kategorijās un pauda savu vērtējumu par

tām. *LaLiGaBa* ir nozīmīgākais gada notikums literatūras nozarē Latvijā, tas nodrošina literāro darbu profesionālu izvērtējumu un atzinības izteikšanu autoriem par izcilākajiem darbiem, kuri gada laikā publicēti Latvijas rakstniecībā. Literāro darbu vērtēšanu organizē un balvas norisi organizē Ventspils Starptautiskā Rakstnieku un tulkotāju māja un Latvijas Rakstnieku savienība.

Kategorijā *Labākais dzejas darbs* iekļautas šādas pērn iznākušās grāmatas: Amandas Aizpurietes *Pirms izvākšanās*, Ingmāras Balodes *Dzejoļi pirms mūsu ēras*, Katrīnas Rudzītes *Ērti pārnēsājami spūriņi* (liela daļa no tās esot uzrakstīta Ventspilī) un Kārļa Vērdiņa *Gatavā dzeja*.

Kategorijā *Labākais prozas darbs* par galveno balvu sacenšas Ingas Ābeles stāstu krājums *Balta kleita*, Ingas Gailles romāns *Rakstītāja* (grāmatā iznākusi sērija *Es esmu* un stāsta par rakstnieci Ivandi Kaiju), Jāņa Joņeva stāstu krājums *Tīģeris* un mūsu novadnieces Lauras Vinogradovas garstāsts *Upe*.

Kategorijā *Labākais tulkojums* laureātu nosaukumus ieguvušas šādas grāmatas: Dena Dimiņa no holandiešu valodas tulkotais Edvarda van de Vendela romāns *Zilās zāles vasara*, Jāņa Elsberga no angļu valodas tulkotā Čārlza Bukovska dzejas izlase *Kodiens*, Daces Meieres no lietuviešu valodas tulkotais Jurgas Vīles grafiskais stāsts *Sibīrijas haiku* (ilus-

trējusi Lina Itagaki) un Maijas Polakovas no krievu valodas tulkotais Leonīda Dobičina romāns *Enpils*.

Kategorijā *Labākais darbs bērniem* laureātu sarakstu veido šādas grāmatas: Ērika Bērziņa *Mammas dzejoļi* (ilustrējusi Anna Vaivare), Ieva Melgalve, Elizabete Lukšo-Ražinska *Emī un Rū. Robota sirds* (ilustrējusi Guna Poga), Marts Pujāts *Ej nu ej* (ilustrējusi Lāsma Pujāte), Inga Žolude *Pirmo reizi uz Zemes* (ilustrējis Krišs Salmanis).

Nominācijā *Spilgtākā debija* iekļauti šādi darbi: Elvīras Blomes dzejas krājums *Izdzēstie attēli*, Andra Kalnozola romāns *Kalendārs mani sauc*, Ivara Šteinberga dzejas krājums *Strops* un Laura Veipa dzejas krājums *Interesantās dienas*.

Jāpiezīmē, ka *LaLiGaBa* uzvarētāji tiks noskaidroti rītvakar, 30. aprīlī, balvu pasniegšanu varēsim vērot LTV1.

Runājot par *LaLiGaBa* grāmatu ražu, lektore pieminēja kādu *skandāliņu*, kuru sacēlušas divas no Ventspilī cieši saistītas autoras – rakstnieces Kristīne Ulberga un Andra Manfelde. Piešiņa, kurai pašai ir pieredze grāmatu žūrijas darbā, atzina, ka grāmatu izvērtēšanas darbs ir ļoti sarežģīts, tā ir milzīga kompromisu cīņa «ar asins garšu mutē», un vienmēr var domāt, vai starp laureātiem tiešām nokļuvušas pašas, pašas labākās grāmatas. Tomēr abas rakstnieces, kuru pērn izdotie literārie darbi neiekļuva laureātu vidū,

Piešiņasprāt, «sakāla nevis putkrējumu, bet sviestu».

Piešiņa vairākus gadus iesaistīta *Bērnu un jauniešu žūrijas* lasīšanai ieteicamo grāmatu atlasē, un, kā atzina lektore, arī šī ir kompromisu cīņa. Atbildot uz kādas klausītājas jautājumu par to, kā tad šīs *Bērnu žūrijas* grāmatas tiek izvēlētas, Piešiņa stāstīja, ka tas ir saliedētas komandas darbs. Visa gada garumā, lasot grāmatas, eksperti domā, vai tās derētu žūrijai vai ne, uzklaua arī bērnu bibliotēku darbinieku ieteikumus. Tāpat tiek domāts, lai katrā vecuma grupā tiek pa kādai dzejas grāmatai (un reizēm tāpēc nākas atsijāt kādu labu prozas darbu), lai ir dažādība un lai arī puisiem būtu ko lasīt. Vērtētāji cenšas būt patrioti un pēc iespējas iekļaut latviešu autoru darbus.

Piešiņa novērojusi, ka reizēm bērnu grāmata tā autoram ir kā biznesa projekts – viņš raksta nevis tāpēc, ka grib pateikt ko būtisku, bet tādēļ, ka ar to varētu nopelnīt.

Grāmatas tiek vērtētas ļoti dažādi ne tikai ekspertu vidū, bet arī sabiedrībā. Viens no Piešiņas minētiem piemēriem ir Ingas Grenčbergas grāmata *Sestā sieva*, kas ir gan ierindota izdevniecības *Zvaigznes ABC* pirktaļo grāmatu saraksta augšgalā, gan, piemēram, rakstnieces Māras Svīres ļoti kritizēta.

«Jūs jau katrs izlasīsiet kaut ko citu,» par to, kā un ko lasām, lekcijas noslēgumā teica Liega Piešiņa. ■

Avots: Ventas Balss

Datums: 29-04-2021

LAUMA JEKUMA Remtes pagasta bibliotēkā nostrādājusi vairāk nekā 43 gadus. Viņaspriekš, bibliotēka pagastā bija un būs vieta, kur cilvēkiem satikties un tikt uzklautiem.

IEVA VILMANE

Vakar valsts akreditācija bija Remtes pagasta bibliotēkai. Tās vadītāja **LAUMA JEKUMA** smaida: pabeigusi visus nozīmīgākos darbus un mierīgu prātu var doties pensijā.

Remtes bibliotēkā nostrādāti vairāk nekā 43 gadi. Vieta jādodot kādam jaunākam, jo viņam būs vieglāk izpildīt prasību būt apkārtnē un ražīgam arī digitālā vidē. Pēctecim atstāta kārtība visās jomās — citādi pirms valsts organizētas pārbaudes pat nevarētu būt!

"Akreditācijā prasa, lai iestādei ir stratēģija un darba plāns. Rakstīju visu tā, it kā pašai tie būtu jāizpilda. Vienu punktu gan ierakstīju tādu, kas man diez ko nepadevās, — jaunie datoros ir gudrāki, tāpēc viņi prātī bibliotēku popularizēt internetā. Pārējie punkti izpildāmi ikvienam: esi darbā, izturies laipni, ievēro likumus!"

Kāra lasītāja

Mūsdienās bibliotēkām nepieciešamas daudzpusīgas prasmes un visaptverošas

zināšanas. Remteniece mācījās darot. Pēc gadiem spriež: programmas, kuras ieviestas vieglākai ikdienai, beigu beigās prasa samērā daudz laika, un atklājas citi grūtumi. "Programmas lieliskas, jo momentā parāda kļūdas un pēc visvisādiem kritērijiem atlasa informāciju, taču lai tās strādātu, jāizdara daudz klikšķu," bibliotekāre aizdomājas par digitalizācijas divējādo dabu.

"Darba stāžs sakrājis lielāks par 55 gadiem, jo sāku strādāt, kad man bija 16 gadu. Piecus gadus Valmieras stikla šķiedras rūpnīcā, to dēļ pensionēties drīkstēju, kad man palika 48, taču nodomāju: ku' tik agri!... Nedaudz pastrādāju Jūrmalā, veikalā, kantorī... Vienmēr gribēju nonākt bibliotēkā. Laikam tāpēc, ka bērniņā ļoti lasīju grāmatas. Vecākiem nebija daudz man piemērotu grāmatu, tāpēc kopš mazot-

Darbs bibliotēkā atbrīvoja no bīkluma

nes esmu liela lasītāja Remtes bibliotēkā."

Dzimtajā pagastā vieglāk izpildīt bibliotekāra darbā būtisku uzdevumu — ikvienam piedāvāt grāmatu, kas atbilst viņa gaumei, izpratnei, arī iegribām. Pieaugušie mēdz pat neaiziet līdz grāmatu plauktiem, jo palaujas, ka L. Jekuma atradis piemērotāko. Ar bērniem viss acgārnī — lai cik skaistu un interesantu grāmatu piedāvātu, viņi to noraidīs. "Jo nebūs paša atrasta," paskaidro bibliotekāre. "Bērniem jāļauj izjaukt kārtību plauktos, jo tikai tā viņi tiek līdz istajai grāmatai. Man bērniņā grāmatas sameklēja bibliotekāre. Ko deva, to lasīju, biju par kautrīgu atzīties: gribētos citu... Bieži apsēdos pie mācībām, taču patiesībā slepus lasīju grāmatu. Vecāki neiedomājās, ka mānos.

Vairs neesmu tik liela lasītāja, taču ļoti interesantai grāmatai kādas 100 — 150 lappušu dienā pagūstu. Agrāk izjutu pienākumu pabeigt katru iesāktu grāmatu, taču tagad nemokos — ja sākums neaizrauj, nolieku. Man mīlestības laiks pagājis, tāpēc aizraujos ar detektīviem, patīk domāt līdzī sižetam un minēt, kurš vainīgais."

Profesijas raibumi

L. Jekumai kopumā bijusi patīkama profesionālā dzīve. Tālā pagātnē palicis laiks, kad bibliotekāri ciema padomes uzdevumā vāca statistiku par iedzīvotāju piemājas saimniecību, — 70. gadu beigās un 80. gadu sākumā remteniecei neatkarīgi no laika apstākļiem bija jāaiziet līdz katrai kūtiņai un jānoskaidro, cik tajā vīstu, govju, cūku, aitu un citu kustoņu.

"Tolaik veikalos nekā nebija, tāpēc piemājas saimniecība bija

nozīmīga. Grozījās visādi, jo ar valsts atļauto limitu nepietika. Piemēram, tiem, kam saimniecības nebija, oficiāli norādīja kaimiņa vai radnieka lopus, ja viņu ganāmpulks bija par lielu," atceras bibliotekāre. No tiem laikiem spilgti atmiņā palikušas gada nogales, jo tad vajadzēja nodot visus statistikas datus. To dēļ dienā desmitiem kilometru nostaiģājusi, jo ciema padomē neiedomājās piedāvāt transportlīdzekli. Retu reizi izlidzējis kāds no sovhoza.

Remtenieki labi sadzīvojuši, tomēr padomju laikos dažkārt nodalīti tie, kuri strādāja sovhozā, no tiem, kas bija ciema iestāžu kolektīvos. "Dzīvokli centrā tā arī nedabūju, alga — nu ļoti maza, 72,50 rubļu; pucēties nevarēju, jo audzināju divus bērnus. Vieglāk palika *repšu* laikā — par savu algu varēju dēlam kāzas uztaisīt. Brocēnu novadā bibliotekāriem klājas ļoti labi," turpina remteniece.

55 gadu vecumā bibliotekāre iestājās augstskolā, lai paaugstinātu kvalifikāciju. "Mācījos Rīgā. Divarpus gadus vienā istabiņā draudzīgi sadzīvojām astoņas studentes. Bija ļoti skaists laiks! Joprojām patīk laiku pa laikam aizbraukt no Remtes, būt citos cilvēkos un redzēt jaunus vietus," bibliotekāre pievēršas redzesloka paplašināšanai.

Viņa neslēpj, ka darbs izmaiņā viņas raksturu. No bīklās un nepārlicinātās meitenes nav palicis nekā daudz. "Bibliotēkā nedrīkstēju izvairīties no cilvēkiem. Vairs nesatraucos, ko sarunu biedrs padomās par mani, vai protu izteikties, kā saņemties uzrunāt cilvēkus... Par pārmaiņām esmu ļoti ļoti priecīga, jo kautrēšanās man vienmēr traucējusi," L. Jekuma kļūst vaļsirdīga. ■